

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

RİYÂZU'L-MÜSLİMÂT

HANIMLARA
ÖZEL HADİS-İ ŞERİFLER

Ahmed Ubeyd Ed-De'âs

Tercüme, Tahriç ve Açıklama
Hanifi AKIN

Çelik
YAYINEVİ

ÇELİK YAYINEVİ
İstanbul 2014

© Çelik Yayınevi

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 14710
ISBN: 978-605-5094-35-5

Editör

Zekeriya Çelik

Mizanpaj

Çelebi Şenel

Kapak Tasarım

Yunus Karaaslan

Baskı-Cilt

Şenyıldız Yayıncılık

Hediyelik Eşya ve Tekstil San. Tic.Ltd.Şti.

Gümüşsuyu Cad. No.3 K.2 Topkapı/İSTANBUL

Tel: 0 212 483 47 91 Sertifika No: 11964

ÇELİK YAYINEVİ

Ticarethane Sk. No: 19/A Cağaloğlu - İstanbul

Tel: +90 (212) 511 28 11 (pbx) Faks: +90 (212) 511 28 12

www.celikyayinevi.com

RİYÂZU'L-MÜSLİMÂT

HANIMLARA
ÖZEL HADİS-İ ŞERİFLER

Ahmed Ubeyd Ed-De'âs

Tercüme, Tahriç ve Açıklama

Hanifi AKIN

Çelik
YAYINEVİ

Hanifi AKIN

Araştırmacı, Yazar, Eğitimci, İlahiyatçı. 1971 yılında Gaziantep'te doğdu. Gaziantep Kıbrıs İlkokulu'nda başladığı ilköğrenimini 1984 yılında Gaziantep Mütercim Asım İlkokulu'nda tamamladı. 1991'de Gaziantep İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 1991'de Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni kazandı. 1993'de Konya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne yatay geçiş yaptı. 1996'da buradan mezun oldu. 1996 yılında öğretmenliğe başladı. Polen Dergisi'nde danışman olarak görev yaptı ve aynı dergide yazıları yayımlandı. Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Gaziantep Şube'sinin yayın organı olan Şehrayin Dergisi'nin imtiyaz sahipliğini yaptı. Halen öğretmenlik görevine devam etmektedir. 2009-2012 yılları arasında Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Gaziantep Şube Başkanlığı yaptı. Gaziantep Yazarlar Birliği (GYB)'nin kurucularındandır. Uluslararası İslam Ülkeleri Akademisyen-Yazarlar Birliği (İSÜAY) Üyesi.

Yayımlanmış eserleri: 1. M. Ali Sâbûnî, **Ayetler Işığında Peygamberler Tarihi**, Ahsen Yayınları, İstanbul 2003; 2. İmam Gazzalî, **İtikatta Ölçülü Olmak**, Ahsen Yayınları, İstanbul 2005; 3. İbrahim el-Hâzîmî, **Yedi Hadis İmamın İttifak Ettiği Hadisler**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, 2005, 2006, 2007; 4. Seyyid Sabık, **İnancı Sağlamaştırın Unsurlar (İslam Akaidi)**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, Polen Yayınları, İstanbul 2006; 5. İbn Kayyim el-Cevziyye, **el-Esmâu'l-Hüsna**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004, 2006 (ortak çeviri); 6. Kettânî, **Mütevâtir Hadisler (Nazmu'l-Mütenâsire Mine'l-Hadîsi'l-Mütevâtire)**, Karınca Yayınları, İstanbul 2003, Polen Yayınları, İstanbul 2007; 7. İbn Kayyim el-Cevziyye, **Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları (el-Menâru'l-Münîf)**, Karınca Yayınları, İstanbul 2004; Polen Yayınları, İstanbul 2006; 8. Beyhakî, **İman'ın Şubeleri (Şuabu'l-İman'ın Muhtasarı)**, Polen Yayınları, İstanbul 2005, 2007; 9. İbnu'l-Mubârek el-Mevsilî, **Sekiz Hadis İmamın Kitabından Rivayet Edilen Emir ve Yasak Hadisler (el-Evâmîr ve'n-Nevâhi)**, Polen Yayınları, İstanbul 2006; 10. **Safvetu'l-Kârî bi İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî (Sahîh-i Buhârî Muhtasarı)** (1 cilt), Saadet Yayınevi, İstanbul 2007; 11. **Safvetu'l-Kârî bi İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî (Sahîh-i Buhârî Muhtasarı)** (3 cilt), Saadet Yayınevi, İstanbul 2008; 12. **Safvetu'l-Kârî bi İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî**

(**Sahîh-i Buhârî Muhtasarı**) (2 cilt), Beka Yayınları, İstanbul 2008; 13. **Sahîh-i Müslim Muhtasarı** (3 cilt), Polen Yayınları, İstanbul 2006; 14. **Sahîh-i Müslim Muhtasarı** (1 cilt), Polen Yayınları, İstanbul 2008; 15. İbn Kayyim el-Cevziyye, **Fıkhu's-Siyre**, Polen Yayınları, İstanbul 2008; 16. Nevevî, **Tam Metin ve Açıklamalı Riyâzu's-Sâlihîn Tercümesi**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008; 17. Yûsuf el-Karadâvî, **Sünneti Anlamada Yöntem**, Nida Yayıncılık, İstanbul 2008; 18. Bedrân el-İyârî, **Riyâzu's-Sâlihât**, Polen Yayınları, İstanbul 2009; 19. M. Ali Sâbûnî, **Kırk Hadis Şerhi (Min Kunûzi's-Sünne)**, Polen Yayınları, İstanbul 2009 (ortak çeviri); 20. Abdulazîz es-Seyrûn, **Muttefekun Aleyh Hadisler (et-Tibyân)**, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013; 21. Münzirî, **Terğîb ve Terhib Muhtasarı**, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013; 22. Buhârî, **Hadislerle Müslümanın Edeb ve Ahlakı (el-Edebü'l-Müfred)**, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013; 23. Ahmed Ubeyd ed-De'as, **Riyâzu'l-Müslimât**, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013; 24. Heysemî, **Zevâid-i İbn Hibbân** (2 cilt), Ocak Yayıncılık, İstanbul 2012 (ortak çeviri); 25. Hatîb et-Tebrizî, **Mişkâtü'l-Mesâbih** (10 cilt), Çelik Yayınevi, İstanbul 2013; 26. Beyhakî, **Hadislerle Müslümanın Edeb ve Ahlakı (el-Âdâb)**, Semerkand Yayınları, İstanbul 2013; 27. Beyhakî, **Kırk Konuda Hadisler (el-Erbâune's-Suğrâ)**, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013; 28. Suyûtî, **el-Luma'Esbâbu Vurûdî'l-Hadîs (Hadislerin Rivayet Ediliş/Söyleniş Sebepleri)**, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013; 29. Suyûtî, **Mütevâtir Hadisler (Katfu'l-Ezhârî'l-Mütenâsira fî'l-ahbârî'l-mütevâtira)**; 30. İbn Kesîr, **es-Siyretu'n-Nebeviyye (Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayatı)**, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013;

Devam eden çalışmaları: 31. Mansûr Ali Nâsîf, **Tac Tercümesi**; 32. İbnu'l-Esîr, **Câmiu'l-Usul (Tam Metin Kütüb-i Sitte Tercümesi)**; 33. Suyûtî, **el-Fethu'l-Kebîr**; 34. Aliyyu'l-Kârî, **el-Esraru'l-Merfûa (Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları)**; 35. İbn Kesîr, **el-Kıyasu'l-Enbiyâ (Peygamberler Tarihi)**

İletişim İçin:

Tel: 0 505 504 22 32 - 0 531 373 27 24

Mail: hanifiakin1@gmail.com

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	23
ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ.....	25

BİRİNCİ BÖLÜM İMÂN ETRAFINDA KADIN

1. İMÂN ETRAFINDA KADIN	39
1. Amelde İhlâslı/Samimi Olmak.....	40
2. İmanın Tadı.....	41
3. İmanın Tanımı.....	42
4. Cebrail (aleyhisselâm) Müsümanlara (İslam Dinini) Öğretiyor	42
5. Takva.....	46
6. İman BakıMından İnsanların En Mükemmel Olanı.....	47
7. Anne Karnında İken Kişiyeye Yazılan Şeyler	48
8. Hidayete Çağırın Kimsenin Mükafatı/Sevabı	50
9. Kadınların Biatı.....	50
10. İtaat İşlemeye Koşmak	53
11. Zinanın Cezası	55
12. Mescidleri Bina Etmek.....	57
13. (Yüce Allah İçin) Canını Vermek (=Sadık Tevbe).....	57
14. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mucizeleri.....	60
15. Selamı Yaygınlaştırmanın, İmandan Olması	62
16. Nasıl Zevk İçerisinde Yaşayabilirim?	62
17. “Sizi Allah’tan Gelen Hiçbir Şeyden Kurtaramam”	63
18. “O Cariye, Mümin Bir Kadındır”	64
19. Cennet’in, Müminler İçin Olması.....	65
20. Müminler Cennet’e Hesap Vermeden Girecekler	65
21. (Evlendirken) Mehri, “İslam” Olan Cennetliklerden Bir Kadın	66

İKİNCİ BÖLÜM

İLİM VE KUR'AN ETRAFINDA KADIN

2. İLİM VE KUR'AN ETRAFINDA KADIN	71
1. İlmi Müzakere Etmenin ve Kur'an Öğrenmenin Fazileti	72
2. Kur'an-ı Ezberlemenin Sevabı.....	75
3. Bir Ayet Öğrenmenin, Yüz Rekât Namaz Kılmaktan Daha Hayırlı Olması.....	76
4. İlmin Yolu, Cennetin Yoludur	77
5. Kur'an ve Ramazan.....	78
6. Yasin Suresi'nin Fazileti.....	78
7. İlmi (Başkalarına) Ulaştırmak.....	79
8. Âyete'l-Kürsî'nin Fazileti.....	80
9. Dinî Bir Mesele İle İlgili Soru Soran Kadın.....	82
10. Allah'a Davet Edenlerin Elde Edeceği Sevap.....	84
11. Kadının, Hayız Olması Durumunda Boy Abdesti Almayı Öğrenmesi.....	84
12. Kur'an Okuyan Kimsenin Misali.....	85
13. İlmi Yaymanın Vücubu.....	87
14. İlim, Sahibine Diri ve Ölü Olarak Fayda Sağlar	88
15. Âlimin Elde Edeceği Sevap.....	89
16. Allah Rızası İçin İlim Öğrenmek.....	91
17. Hayra Davet Edenlerin Alacağı Sevap	91
18. Fayda Sağlamayan İlimden Allah'a Sığınmak.....	92
19. Mülk Suresinin Fazileti.....	93
20. Kadınlar ve İlim	93
21. Sabah Namazında Kaf Suresi'ni Ezberlemek.....	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAHÂRET (=TEMİZLİK) ETRAFINDA KADIN

3. TAHÂRET (=TEMİZLİK) ETRAFINDA KADIN	99
1. Abdestsiz Namaz Olmaz.....	100
2. Sol Elle İstinca Yapmak	102
3. Tuvalete Girerken Okunacak Dua.....	104
4. (Abdest Alırken Fazlaca) Suyu (Kullandırmaya Yönelik) Vesvese Sokmak.....	104
5. Cuma Günü Boy Abdesti Almak.....	105
6. Abdesti Muhafaza Etmek.....	106

7. Abdest Alırken Besmele Çekmek.....	106
8. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Abdest Alışı.....	107
9. Abdest Alırken Ayakları Yıkamak.....	109
10. (Abdest Alırken Yıkanmayan) Topukların Üstündeki Kalın Sinirlerin Vay Haline!	110
11. Çocuğun İdrarının Değdiği Yere Su Serpmek.....	110
12. Cünüplükten Dolayı Kadının Boy Abdesti Alması	111
13. (Uykusunda) Erkeğin Gördüğü Şeyi Gören Kadın.....	112
14. Boy Abdesti İçin Gerekli Su(yun Miktarı) ve Boy Abdestinin Alınışını Öğretmek.....	113
15. Boy Abdestinin Alınış Şekli	114
16. Bir Namaz Abdesti ve Boy Abdesti İle (Kılınabildiği Kadar Namaz Kılmanın) Sünnet Olması.....	115
17. Suyun Kaynaması.....	116

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM NAMAZ ETRAFINDA KADIN

4. NAMAZ ETRAFINDA KADIN	121
1. (Ergenlik Çağına Girmiş Bayanın) Namazı Ancak Başörtüsü ile Birlikte Kılması.....	123
2. Namazı Terketmenin Küfür Olması.....	124
3. Bizim İle Onlar (Yani Münafıklar) Arasındaki Ayırıcı Temel Unsur.....	125
4. Şeytanın Dügümleri Nasıl Çözülür?.....	125
5. (Namaza Durulduğu Zaman Okunan) Teveccüh Duası.....	127
6. (Namaza Başlamak İçin) İstiftah/Başlama (Yani Subhaneke) Duası.....	127
7. (Namazda) Fatiha Suresini Ayet Ayet (Okumak)	128
8. Namazda (Rüku ve Secde Sırasında Rükunları) Yerli Yerinde Yapmak	130
9. Rükûda ve Secdede Okunacak Dua.....	130
10. Rükûdan Doğrulma Sırasında Okunacak Dua.....	131
11. Secdenin ve Secdede Dua Etmenin Fazileti	131
12. (Namazda) Yedi (Organ) Üzerine Secde Etmek	132
13. İki Secde Arasında Yapılan Dua	133
14. Namazda Tahiyat	133
15. Namazda Teşehhüd	134
16. Namaz(ın Sonunda Okunan) Dua.....	135
17. (Farz) Namazdan Sonra Okunacak Dua.....	136

18. Kadınların Mescidlere Çıkması.....	136
19. Sünnet/Nafile Namazın Rekatleri	137
20. Namazı Dikkatlice Kılmama (Musî Hadisi)	138
21. Namaz Kılarken Şüpheye Düşmek.....	139
22. Elbisenin Eteğini Temizlemek.....	140

BEŞİNCİ BÖLÜM

ORUÇ ETRAFINDA KADIN

5. ORUÇ ETRAFINDA KADIN	145
1. İnanarak ve (Sevabını Allah'tan) Umarak Ramazan Orucunu Tutan Kimsenin Fazileti.....	147
2. Oruç, Günahlara Keffarettir.....	147
3. Bekarlıktan/Evlenememekten Korkan Kimsenin Oruç Tutması	148
4. “Oruç Benim İçindir. Onu Ben Değerlendiririm”.....	148
5. Göğün Kapıları	149
6. “Ben Oruçlu Bir Kimseyim”	151
7. Sahurda Bereket Vardır	152
8. Oruçlu Kimsenin Unutarak Bir Şeyler Yemesi ve İçmesi	153
9. İftar Etmede Acele Etmek	154
10. Allah Yolunda (Mücadele Ederken) Bir Gün Oruç Tutan Kimsenin Fazileti.....	155
11. Cünüplük Orucu Bozmaz	155
12. Ramazan Ayının Son On Gününde (Daha Çok) Amel/İbadet İşlemek	157
13. Yalana Şahitlik Eden Kimsenin (Sevap Bakımından) Orucu Geçerli Olmaz.....	159
14. İtikafı Kimseye Hanımının Ziyaret Etmesi ve İtikafı Kimsenin Hanımıyla Birlikte (Oturduğu) Eve Kadar Dönüp Gitmesi.....	159
15. Cuma Günü Oruç Tutmanın Yasak Olması	161
16. Şaban Ayında Oruç Tutmak	161
17. Arefe Günü Oruç Tutmak.....	162
18. Hayızlı/Âdet Gören Kadın Oruç Tutamaz	163
19. (Ramazan'da) Kasten Oruç Tutmamak	166
20. Fıtır Sadakası	167

ALTINCI BÖLÜM HAC ETRAFINDA KADIN

6. HAC ETRAFINDA KADIN	173
1. Haccın Ömürde Bir Defa Farz Olması.....	175
2. Hac, Günahlara Keffarettir.....	176
3. Kadının, (Evlenmesi Haram Olan) Mahremi İle Birlikte Hac Etmesi	176
4. Kadının Hac Etmesi	177
5. Hac Etmede Acele Davranmak.....	178
6. Kadın, Hac Sırasında Hayız/Âdet Görür (İşe Durum Ne Olur?).....	178
7. Telbiyenin Mahiyeti.....	179
8. Kadın, (Hacta Uygun Zamanlarda) Kocasına Güzel Koku Sürmesi	180
9. Kadının, Bir Başkası Adına Hac Etmesinin Caiz Olması	180
10. Hacda Şart Koşmak.....	182
11. Umrenin Vücubu.....	182
12. Kurban Kesmenin Meşru Olması.....	183
13. Kurban Kesmek İsteyen Kimse	184
14. Zilhicce Ayının İlk On Gününün Fazileti.....	184
15. Küçük Hac (Umre).....	185
16. Hayızlı Kadından Veda Tavafının Düşmesi.....	186

YEDİNCİ BÖLÜM İNFÂK ETRAFINDA KADIN

7. İNFÂK ETRAFINDA KADIN	189
1. Zekatın Vücubu	190
2. Zekat Vermek Üzere Biat Etmek.....	191
3. Zekatı Vermeye Engel Olan (vermeyen)Kimsenin Alacağı Ceza.....	192
4. Aileye İnfakta Bulunmak/Harcama Yapmak.....	193
5. Hanıma İnfakta Bulunmak/Harcama Yapmak	193
6. “Sen ve Malın, Babana Aittir”.....	195
7. Kadının, Kocasının Evinde(ki Mallarda)n Sadaka Vermesi.....	196
8. Kadının, Kocasına Sadaka Vermesi.....	196
9. Kadının, Kocasının Malından Ma'rufa/Örfe Uygun Bir Şekilde Alması	197
10. Anne Adına Sadaka Vermek.....	198
11. Anneyle Bağı Sürdürmek	199

12. (Vefat Etse Bile) Anneyle Bağı Sürdürmek Ve Onun Adına Hac Etmek.....	200
13. Müşrik Anneye Hediye Vermek.....	200
14. Çocuklara İyi Davranmak.....	201
15. Aileye Nafaka Sağlamak/Harcama Yapmak	202
16. Teyzenin, Anne Konumunda Olması.....	203
17. Teyzeyle Bağı Sürdürmek	204
18. Dayılarla Akrabalık Bağını Sürdürmek	205
19. Hizmetçiye/Çalışana İyilikte Bulunmak.....	205
20. İki Komşudan (Kapısı En Yakın Olana) İyilikte Bulunmak.....	206
21. Rahim'in/Akrabalığın, Rahman'a Bağlı Olması	207
22. Yakın Akrabalarla Akrabalık Bağını Sürdürmenin Sevabı.....	207
23. Kadınlara Vaaz Etmek Ve Onlara Sadaka Vermeyi Emretmek	209
24. Dul Kadınların (Nafakalarını Sağlamaya) Koşan Kişi	210
25. Komşuya Hediye Vermek	211
26. Hediye'nin Fazileti ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Zor Yaşantısı	211
27. Kötülükten Geri Durmak, Sadakadır	212
28. "Allah'ım! İnfakta Bulunan Kimseye (Verdiğine Karşılık) Yenisini Ver!"	213
29. Ömrü Ancak Birr/İyilik Artırır	214
30. Sadakaya Müstahak Olan Gerçek Miskin.....	215
31. "Sizin Kolu En Uzun Olanınız"	216

SEKİZİNCİ BÖLÜM

AHLAK ETRAFINDA KADIN

8. AHLAK ETRAFINDA KADIN	221
1. Güzel Davranmak	223
2. Anne-Babaya İyi Davranmak	224
3. Kadının, Evinden Çıkması	225
4. «İki Kişi, Üçüncü Kişiyi Dışarıda Bırakarak Gizlice Fısıldaşmasın»	226
5. (Bir Başkası İçin) Ayağa Kalkmanın Hoş Olmaması	227
6. Kadın ve Hamam	228
7. Faziletli Kabul Edilen Beş Davranış	230
8. Selamı Yaymak.....	231
9. Aksıran Kimseye "Yerhamukellâh" Diye Karşılık Vermek	232
10. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hilmi/Yumuşak Huyuluğu	233
11. Haya, Ahlakın Efendisidir	234

12. Akrabalık Bağını Sürdürmenin (Sıla-i Rahmin) Sevabı.....	235
13. Müslümanların Arasını Düzeltmek	237
14. Güzel Ahlak	238
15. Güzel Ahlakın, (Kıyamet Günü) Mizandaki Herhangi Bir Şeyden Daha Ağır Olması	238
16. Ahlakını Güzelleştiren Kimseye, Cennetin En Yüksek Yerinde Bir Köşk Verilmesi	239
17. Haya, İmandandır	239
18. Ebu Damdam (Adlı Kişinin) Değeri.....	240
19. Kolay Olanı Tercih Etmek.....	241
20. Hilm/Yumuşak Huyluluk ve Afv/Bağışlamak	242
21. Allah İçin Sevmek.....	242
22. Hayırlı Kimselerle Arkadaşlık Etmek.....	243
23. Kardeşlik Bağı Oluşturmak.....	243
24. “Müminden Başka Hiç Kimseye Arkadaşlık Etme”	244
25. Rıfk/Yumuşak Davranmak	245
26. İyiliğe Teşekkür Etmek.....	246
27. Müslümanı Savunmak.....	247
28. Öfkeyi Yenmek	248
29. Sağ Elle Yemek Yeme.....	249
30. Kişi Yemek (Yemeye Başlarken) Besmele Okumayı Unuttuğunda Okuyacağı Dua.....	250
31. Yemeğe Başlarken ve Eve Girerken Besmele Okumak	251
32. Doğruluk, İyiliğe Götürür	251
33. Kadın ve Komşunun Hakları.....	252
34. Allah'ın Rızasını Kazandıracak Söz ile Allah'ın Öfkesini Çekecek Kelime	252
35. Hakiki Zenginlik.....	253

DOKUZUNCU BÖLÜM HİCAB/ÖRTÜ ETRAFINDA KADIN

9. HİCAB/ÖRTÜ ETRAFINDA KADIN	257
1. Giyinmiş Çıplak Kadınlar.....	261
2. Hicab Ayetinin İniş/Nüzul Sebebi.....	262
3. Avret (Yerini) Muhafaza Etmek	263
4. İzin İstemenin, Gözün Bakıp Seyretmesi Nedeniyle Konulmuş Olması.....	265

5. Göz Zinası	265
6. Evinin Dışında Elbisesini Soyan/Çıkaran Kadın	266
7. Kadının Avret Yeri ve Örtü/Hicab Örtmesinin Vücubu.....	266
8. Kadının, Gözü Görmeyen Kimseye Karşı Örtüsü/Hicabı.....	267
9. Kadınlarla Musafaha Etmenin/Tokalaşmanın Yasak Olması	268
10. Kadına Selam Vermek.....	270
11. Kadının Sırrını Yaymanın Haram Olması.....	271
12. Örtünmek Hayadandır	272
13. Kadının Erkeğe Benzemeye Çalışmasının Yasak Olması	273
14. Allah, Erkeğe Benzeyen Kadınlara Lanet Etmiştir	274
15. Kadının Yolculuğa Çıkması.....	275
16. Kadının, Evinden Dışarı Çıkması	276
17. Kocanın, Hanımı Üzerindeki Hakkı.....	276
18. Bir Erkek, Bir Kadınla Tek Başına Kalması	277
19. Kadının Sadece Kocasına İçin Süslenmesi	278
20. Kadınların Yanına Girmek.....	279
21. Kadının Cilbabı/Dış Elbisesi	279
22. Avret Yerlerini Açmanın Haram Olması	280
23. Kız Kardeşlere Merhamet Etmek.....	281
24. Mehirden Kolaylık Göstermek.....	282
25. Hulle Yapan Kimsenin Nikahı.....	284
26. Nikahın En Hayırlısı.....	286
27. Kocanın, Hanımı Üzerindeki Hakkı	287
28. Kadının Güzel Koku Sürünmüş Olarak Dışarı Çıkmasının Haram Olması.....	287
29. Kıskançlık.....	288
30. Mümin Kadın, Ahiret Hususunda Kocasına Yardım der.....	289
31. Dine Bağlı (Kadın İle) Evlenmek.....	289
32. Saliha Olan Eşin Nitelikleri.....	290

ONUNCU BÖLÜM

HARAMLAR VE MEKRUHLAR ETRAFINDA KADIN

10. HARAMLAR VE MEKRUHLAR ETRAFINDA KADIN	295
1. İntiharın Haram Olması	297
2. Kibrin Haram Kılınması	297
3. (Kötü) Zan, Sözü En Yalan Olanıdır	298

4. Allah'tan Başkası Adına Yemin Etmenin Haram Olması.....	300
5. (Bütün Vücudu) Örtmeyen Elbiseyi Giymenin Haram Olması	301
6. Büyüklük Taslamak Haramdır.....	301
7. Mezarları Ziyaret Eden Kadınlara Lanet Edilmesi.....	302
8. Şarkı Söylemenin Mekruh Olması.....	303
9. İçki Haramdır.....	309
10. Koğuculuk Yapan Kimselerin Bakırdan Tırnakları	310
11. Gıybetin Haram Olması.....	312
12. Gıybet, Denizin Suyunu Bozar.....	316
13. Koğucu Kimse	317
14. Helak Edici Yedi Husus	317
15. Kabir Azabı	319
16. İki Yüzlü İnsanların En Kötüleri	321
17. Hasedin/Kıskançlığın Haram Olması	322
18. Faizin Haram Olması.....	323
19. Kediye Azab Eden Kadının Cehenneme Atılması.....	324
20. Cehennem Halkının En Çoğu	325
21. “sana Şüphe Veren Şeyi Bırak”	326
22. (Bir Yere Girerken) İzin İsteme Sırasında “Ben” Demenin Mekruh Olması.....	326
23. “Hiçbir Kimse, (Din) Kardeşinin Dünürlüğü Üzerine Dünürlük Göndermesin”	327
24. İçkinin, Zinanın ve Hırsızlığın Haram Olması.....	328
25. İki Yüzlü Olan Kimsenin (Âhirette) Ateşten İki Dilinin Olması	328
26. Hırsızlığın Had Cezası.....	329
27. Yeminin Keffareti.....	330
28. Allah'tan Başkası Adına Yemin Etmenin Yasak Olması.....	331
29. Masiyet İşleme Hususund Adak Adama.....	331
30. Müslümanı Öldürmenin ve Ona Sövmenin/Ağır Söz Söylemenin Haram Olması	332
31. Bid'at Sapıklıktır	332
32. Altın ve Gümüş Kapları Kullanmanın Haram Olması.....	333
33. Çirkin İsmi ve Çirkin Olan İsmi Değiştirmenin Mekruh Olması	334
34. Riya, Şirkdir.....	334
35. Cahiliye İbadeti Olarak Konuşmaktan Kaçınmak	335
36. Annelere Karşı İtaatsizlik Etmenin Haram Olması	335
37. Yalan Söz Söylemenin ve Yalana Şahitlik Etmenin Haram Olması.....	336
38. Allah Dövme Yapan Kadınlara Lanet Etmiştir	337

39. Resim Yapanların Cezası.....	339
40. Müslümanın, Kendisine (Yönelik İşlediği Günahı) Örtmesi.....	340
41. Bir Müslümanın (Başka Bir Müslümana) Dargın Olması Helal Değildir.....	341
42. Annelere Karşı İtaatsiz Davranmak.....	342
43. Komşuya Eziyet Etmenin Yasak Olması.....	342
44. Allah'tan Başkası Adına Yemin Etmenin Haram Olması.....	344
45. Anne-Babaya Lanet Etmenin Haram Olması.....	344
46. Küs Durmanın Haram Olması.....	345

ON BİRİNCİ BÖLÜM EVLİLİK ETRAFINDA KADIN

11. EVLİLİK ETRAFINDA KADIN	349
1. (Evlendirirken) Saliha Olan Eşi Tercih Etmek.....	351
2. Salih Olan Eşi Tercih Etmek.....	352
3. Velinin (Evlendirmek İçin) Kızını Salih Bir Erkeğe Arz Etmesi.....	353
4. (Mehir Olarak) Kur'an'dan (Kişinin Ezberinde Olan Kısım) Karşılığında Evlenme.....	355
5. Bakirelerle Evlenmek.....	356
6. Evlenme Hususunda İzin Alma	357
7. Evlilik İçin Kadının İzninin Alınmasının Şart Olması	358
8. Nişanlanılacak Kızı Görmenin Caiz Olması.....	359
9. Düğün İçin Takıyı Borç Almak.....	359
10. Düğün Yemeğinde Kuru Hurma ve Tereyağı Olması.....	360
11. Düğün Yemeğine ve (Benzeri) Başka Davete İcabet Etmek.....	361
12. Düğün Yemeği.....	362
13. Hanımına (Cinsel İlişki İçin) Yaklaşan Kişinin Okuyacağı Dua.....	363
14. Gelinin KÂkülünden Tutmak ve (Yapılan Evliliğin) Bereketli Olması İçin Dua Etmek.....	364
15. Evlenen Kişiye Yapılacak Duanın Mahiyeti.....	364
16. Kadının Uğursuz Olanından Korkmak.....	365
17. Bilgisizce Kocanın Malını Harcamak.....	366
18. Kadının, Halası ve Teyzesi Üzerine Nikah Edilememesi	366
19. Şiğar Usulü Nikahın Haram Olması.....	367
20. Kişi Hanımını Çağırdığı Zaman	368

21. Süt Emzirme, Nesebin Haram Kıldığını Haram Kılar	368
22. Kadının, Boşanmak İstemesi	369
23. Hul' (Şeklindeki) Boşamanın Caiz Olması	370
24. Hicab Ayetinin İniş/Nüzul Sebebi.....	371
25. Kocanın, Hanımının (Meşru Sınırlar İçerisinde) Yaptıklarına Sabretmesi	373
26. Kadının, Kocasını Üzerindeki Hakkı.....	374
27. Kadın, Kocasının Evinde Bir Koruyucudur.....	375
28. Kadının, Kocasına Eziyet Etmesinin Haram Olması.....	376
29. Kadını Dövmenin Çirkin Bir Davranış Şekli Olması.....	377
30. Kadınlara İyi Davranmayı Tavsiye Etmek	379
31. Kadınlara İyi Olmayı Tavsiye Etmek	380
32. Kadın Kocasına Masiyet Hususunda İtaat Etmez.....	382
33. Kadın Kocasına (Başka Bir) Kadını(n Vasıflarını) Nitelemez.....	382

ON İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK ETRAFINDA KADIN

12. ÇOCUK ETRAFINDA KADIN	387
1. Çocuk, Fıtrat Üzere Doğar.....	391
2. Yeni Doğan Çocuğun Ağzına Hurmayı Çiğneyip Koymak (Tahnik).....	392
3. Küçük Bir Çocuğun Ağzına Çiğnenmiş Bir Şey Koymak.....	393
4. Çocuklar Cennetin (Güzel Kokulu) Reyhanıdır.....	394
5. Yeni Doğmuş Çocuk Adına Akıka Kurbanı Kesmenin Meşru Olması	395
6. Erkek Çocuğu İçin Akıka Kurbanı Olarak Birer Koç Kesmek	396
7. Erkek Çocuğu, (Kendisi İçin Kesilecek) Akıka Kurbanı Karşılığında (Konulmuş) Bir Rehine (Gibi)dir	397
8. Kız Çocuklarının Terbiyesini En Güzel Bir Şekilde Yapan Kimse(ye Mükafat Olarak) Cennet Olması	397
9. Çocuğun Bakımını Annesinin Üstlenmesi	398
10. Çocuklarının Terbiyesi İçin Evlenmeyen Kadının Konumu.....	398
11. Müslüman Bir Çocuğa Babasından En Değerli Hediye	399
12. Çocuklar Arasında Adaletli Davranmak	399
13. Akşam İle Yatsı (Vakti) Arasında Küçük Çocukları Dışarı Göndermekten Kaçınmak	400
14. Çocuğa Namaz Kılmayı Emretmek.....	401

15. Çocuklara Merhametli Davranmak.....	402
16. Çocuğu Öldürmenin Büyük Günahlardan Olması.....	402
17. Yetim Çocuğun Geçimini Üstlenmenin Mükafatı.....	404
18. Çocuklara Bereketli (Bir Hayat Sürmeleri) İçin Dua Etmek.....	404

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZİKİR VE DUA ETRAFINDA KADIN

13. ZİKİR VE DUA ETRAFINDA KADIN	409
1. En Faziletli Zikir.....	410
2. Sıkıntıyı/Kederi (Giderecek) Dua	411
3. “Lâ İlâhe İllallah” Sözü'nün Fazileti.....	411
4. Kadının Hurma Çekirdekleriyle Tesbih Çekmesinin Daha Hayırlı Olması.....	412
5. “Subhânallahi ve bi-hamdihi” (=Yüce Olan Allah'ı Hamdiyle Tesbih Ederim Diye Dua Eden Kimse İçin) Cennette Bir Hurma Ağacı (Dikilmesi).....	413
6. Allah'a Sevgili İki Kelime.....	414
7. Çocuklara Şifa Amacıyla Dua Etmek.....	414
8. Cennet Hazinelerinden Bir Hazine	415
9. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e İnsanların En Yakın Olanı.....	415
10. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Salavat Getirmenin Fazileti.....	416
11. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Üzerine Salavat Getirmek	416
12. Ev Sahibine Dua Etmek.....	417
13. Kişi Hoşlanmadığı Bir Rüya Gördüğü Zaman Okuyacağı Dua.....	417
14. Ölmek Üzere Olan Kimsenin Yanında Okunacak Dua	418
15. Arkadaşı Öldüğü Zaman Kişinin Okuyacağı Dua	418
16. Süt İçen Kimsenin Edeceği Dua.....	419
17. Hastanın Sığınacağı Dua	419
18. Kur'an-ı Kerim'le Rukye (=Okuma Tedavisi) Yapmak	420
19. Uykudan Uyanma Sırasında Okunacak Dua	421
20. (Allah'ın) Yarattığı Varlıkların Şerrinden Allah'a Sığınmak	422
21. Mümin Kimsenin, Din Kardeşi İçin Gıyabında Ettiği Dua	423
22. (Allah'ı) Zikreden Kimse ile (Allah'ı) Zikretmeyen Kimsenin Misali	424
23. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in En Çok Ettiği Dua.....	424
24. Afv ve Afiyet Duası	425

25. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Gündüz ve Geceleyn Yaptığı İstiğfar	426
26. Yeni Bir Elbise Giyildiğinde Okunacak Dua.....	427
27. Yemek ve Giysi Duası	428
28. Teheccüd Duası.....	429
29. «Seyydidu'l-İstiğfar» (=İstiğfar Dualarının En Değerlisi).....	429
30. Uykuya Yatılacağı Sırada Okunacak Dua	431
31. Büyük Şefaât.....	432
32. Uyku(dan Önce Okunacak) Dua.....	432
33. İstihare Duası	433
34. Cuma Günü Gerçekleşmekte Olan İcabet Saati/Anı.....	434
35. Yolculuğa Çıkarken Okunacak Dua.....	435
36. Namaz(ın Sonun)da Dua Okumak.....	435
37. (Farz) Namazdan Sonra Dua Okumak	436
38. (Farz) Namazdan Sonra Okunacak Dua	438
39. Allah'ın En Güzel İsimleri (el-Esmâ'u'l-Hüsna).....	439
40. “Onlar Öyle Bir Topluluktur ki Kendileriyle Birlikte Oturup Kalkan Kimse Bedbaht Olmaz”.....	443

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SIHHAT/SAĞLIK ETRAFINDA KADIN

14. SIHHAT/SAĞLIK ETRAFINDA KADIN	447
1. Tedavi Olmayı Emretmek.....	448
2. “Haram Bir Şeyle Tedavi Olmayınız”	450
3. İçki İle Tedavi Etmenin Haram Olması.....	451
4. Bir Şey İçmenin Âdâbı	451
5. “Yiyeceğin ve İçeceğin Üzerini İyice Örtüp Kapatınız”	452
6. Perhiz Yapmak	453
7. İsmid Taşı İle Sürme Çekmek	453
8. Misvak Ağzı Temizler	454
9. Şifa Özelliği Olmayan (Sihir ve Küfre İhtimalli Anlaşılmaz Sözcükler İçeren) Rukye ve Muska Takmanın Şirkten Olması.....	455
10. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Yaptığı Rukye	456
11. Göz Değmesine Karşı Rukye Yapmak.....	457

12. Vücudu Suyla Yıkamak	458
13. Yemekten Önce ve Sonra Elleri Yıkamak.....	459
14. Uykudan Önce Elleri Yıkamak.....	459
15. Evleri Temizlemeyi Emretmek.....	460
16. Hastalıktan Korunmak.....	460
17. Duada Şifa Vardır	462
18. Vücudun ve Gözlerin Sağlıklı Olmasını Emretmek.....	464
19. Yemek Yerken ve Bir Şey İçerken Solumanın Yasak Olması	464
20. Hastanın Uzaklaştırılması.....	465
21. Çörek Otu.....	465
22. Bal (Şerbeti) İçirmek	469
23. Çocukları Sünnet Etmek.....	470

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

HASTALIK VE ÖLÜM ETRAFINDA KADIN

15. HASTALIK VE ÖLÜM ETRAFINDA KADIN	475
1. Belaya Sabretmek.....	476
2. Kadının Erkek Hastayı Ziyaret Etmesi.....	477
3. Erkeğin Hasta Kadınları Ziyaret Etmesi.....	478
4. Allah'ın Müminlere İhsanı ve Onları Bağışlaması	478
5. Musibetin İlk Gelişi Anında Sabretmek.....	479
6. Başına bir Musibet Gelmiş Kimsenin Okuyacağı Dua.....	480
7. Vasiyet.....	480
8. Hastaya Şifa Vermesi İçin Dua Etmek.....	481
9. (Ölünün Ardından) Feryad-u Figan Ederek Bağırıp Çağırmanın Cezası	481
10. Üç Çocuğu Ölen Kimse.....	483
11. Bir Çocuğu Ölen Kimsenin Alacağı Sevap	483
12. Ölüye/Ölmek Üzere Olana Telkin Etmek.....	484
13. Ölünün Üzerine Yas Tutmak	484
14. Ölüye Yas Tutma (Sırasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar).....	485
15. Kocasını Ölmüş Kadının İddeti	486
16. Kocasını Ölen Kadının Okuyacağı Dua	486
17. Çocuğunun Ölümü Üzerine Kişinin Okuyacağı Dua.....	487
18. Ölüye Dua Etmek.....	488
19. Ölünün Üzerine Kur'an Okumak.....	489

20. Ölü Adına Oruç Tutmak.....	489
21. Kadınların Mezarları Ziyaret Etmesi.....	490
22. Gözü Kör Olan Kimsenin Alacağı Sevap.....	490

ON ALTINCI BÖLÜM AHİRET ETRAFINDA KADIN

16. AHİRET ETRAFINDA KADIN	495
1. Cennet Kadınlarının Nitelikleri.....	497
2. Yeryüzünün Haberleri Nedir?.....	498
3. Cennet Nimetlerinin Devamlı Olması.....	498
4. En Fazla Faydası Umulan Amel.....	499
5. Cennette İnciden Yapılmış Bir Ev/Köşk.....	500
6. Cennet Kadınlarının Hanımefendisi.....	500
7. Cennet Kadınlarından Bir Kadın.....	501
8. Ahirette (Allah'ın Görülmesi İçin) Perdenin Kaldırılması.....	502
9. Hiçbir Kimsenin Hiçbir Kimseyi Hatırlamadığı Üç Yer.....	503
10. Cennet Kadınları.....	504
11. Cennetin Menzilleri ve Cennet Nimetlerinin Vasfı.....	505
12. Cennetin Anahtarı.....	505
13. Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Selam	506
14. Cennetle Müjdelenenler.....	507
15. Amel Tek Başına Yeterli Değildir.....	508
16. Mümin Ahirette Rabbini Görecek	509

ON YEDİNCİ BÖLÜM HİDAYET KISSALARI ETRAFINDA KADIN

17. HİDAYET KISSALARI ETRAFINDA KADIN	513
1. (İçi) Altın (Dolu) Küp.....	515
2. Konuşan Öküz ve Kurt.....	517
3. Mümin Genç.....	518
4. Toprağın Nemini Yalayan.....	523
5. Mağara Ashabı	524
6. Kediye İyi Davranan Kadın.....	526

7. (Kafirlerden) Uzak Durmak	527
8. Köpeğe İyi Davranan Kadın.....	528
9. Cüreyc Kıssası.....	528
10. “Çocuk, O Kadının Oğludur”	530
11. Yüz Adam Öldüren Kişi	531
12. Gerdanlık (Kıssası)	533
13. Demir Yüzük.....	534
14. Taahhütlü Posta	536
15. Üç Kişiyi İmtihan Eden Melek.....	538

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM CİHAD ETRAFINDA KADIN

18. CİHAD ETRAFINDA KADIN	543
1. Kadının Cihada Katılması	545
2. Kadın ve Cihad (Ümmü Selit’in Fazileti)	546
3. Cihad Sırasında Babasını Tedavi Eden Kız.....	547
4. Kadın ve Cihad Sırasında Hastaları Tedavi Etme Şekilleri	547
5. Anne-Babanın İzniyle Cihada Katılmak	547
6. Allah’ın Kelimesini Yüceltmek (İ’layı Kelimetullah) İçin Cihad Etmek.....	548
7. Kadınları Savaşlarda Koruma Altına Almak.....	548
8. Ümmü Şehid.....	549
9. Denizde Cihada Katılan Kadın	550
10. Cihad Sırasında Kadınla İstişare Etmek.....	552
11. Haya/Utanma ve Hicabıyla/Örtüsüyle Aşırıya Kaçmayan Müslüman Kadın.....	553
KAYNAKÇA	555
SÖZLÜK	567

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.y.	: Aynı yer
b.	: Bin/oęul
binti	: Kız
b.k.z	: Bakınız
c.	: Cilt
.	: Çeviren
ev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
İbni	: Oęul
İİA	: İkra İslam Ansiklopedisi
M.	: Miladi
nr.	: Numara
ö.	: Ölüml
s.	: Sahife
ŞİA	: Şamil İslam Ansiklopedisi
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
tahk.	: Tahkik
trc.	: Tercüme
tsh.	: Tashih
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

“**H**adîs” kelimesi, (çoğulu ehâdîs) tahdîs masdarından isim olup “haber” manasına gelir. Bu kelime, İslamiyet’le birlikte farklı bir anlam kazanmış, âdetâ onunla Kur’ân-ı Kerim’in mukabili kastedilerek Hz. Peygamber’in sözlerine “el-Ehâdîsu’l-kavliyye”, fiillerine “el-Ehâdîsu’l-fi’liyye” ve tasvip ettiği şeylere de (takrîr) “el-Ehâdîsu’t-Takrîriyye” denilmiştir (Ebu’l-Bekâ, *Külliyyât*, s. 370, 402).

Hadis âlimleri, Hz. Peygamber’in yaratılışıyla ilgili özelliklerini (şemâil) ve ahlakî vasıflarını da hadisin kapsamı içerisine almışlardır.

Bazı âlimler, hadis teriminin kapsamını daha da genişletmiş, sahâbe ve tabîinin şahsî beyan ve fetvalarını da bu kapsama almış, Hz. Peygamber’e ait olan hadislere “merfû”, sahâbeye ait olanlara “mevkûf”, tabîine ait olanlara da “maktû” adını vermişlerdir (İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, VII, 33).

Sonraları merfû, mevkûf ve maktû terimlerinin hepsini ifade etmek üzere “haber” kelimesi kullanılmaya başlanınca, bazı âlimler sadece merfû rivayetlere, bazıları da merfû ve mevkûf rivayetlere hadis demeyi uygun görmüşlerdir.

Yine ilk devirlerde Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in söz, fiil ve takrirleriyle birlikte sahabe ve tabîine ait her türlü haberi ifade etmek üzere “eser” kelimesi de kullanılmıştır.

Hadis ile “sünnet”in kapsamları konusunda farklı görüşler bulunmakla birlikte, bu iki terimin eş anlamlı olarak Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in söz, fiil ve takrirleri için kullanılması özellikle hadis âlimleri arasında daha fazla kabul görmüştür. Ayrıca hadis ile sünnetin çerçevesini daha da genişleterek Hz. Peygamber’in ahlakını, şemâilini, peygamberlikten önce söylediklerini ve yaptıklarını da bu çerçeve içine alanlar olmuştur (İbn Teymiyye, *Fetâvâ*, XIII, 10; Kâtip Çelebi, *Keşfu’z-Zünûn*, I, 635-636).

Bunun yanı sıra hadisin; Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından vaz’ edilen sözlü mesajlar olduğunu, sünnetin ise bazen bu sözlü mesajların kendisi, bazen de bu sözlü mesajlardan istinbat edilen hükümler olduğunu belirtenler de olmuştur.

Hadisler, ihtilafa düşülen konularda insanları aydınlatan, böylece hidayet ve rahmet kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'in kendisine indirildiği (en-Nahl, 16/44, 64) Peygamber'in sözü olarak üstün bir değer ifade eder ve büyük önem taşır.

H. Peygamber'in insanlara sözleriyle açıkladığı, fiilleriyle uygulamasını gösterdiği ilahî emirlerin başında namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetler gelir. Namazların hangi vakitlerde, kaç rekât ve nasıl kılınacağı, orucun nasıl tutulacağı, zekâtın hangi mallardan ne kadar verileceği, haccın nasıl yapılacağı gibi hususlar Kur'ân'da yer almayıp hadislerle belirlenmiş, İslam hukukunun birçok meselesi hadislerde verilen bilgilerle çözüme kavuşturulmuştur.

Hadisler aynı zamanda Kur'ân'da yer almayan birçok meseleyi açıklığa kavuşturmuş, bu konulardaki uygulama şekillerini göstermiştir. Örneğin; bir kadının âdet halinde kılamadığı namazları kaza etmeyeceği, bir erkeğin eşinin üzerine onun teyzesi ve halasıyla evlenemeyeceği, nesep yakınlığı dolayısıyla evlenilmesi haram olan kimselerle süt yakınlığı sebebiyle de evlenmenin haram olduğu gibi hususlar, yine şuf'a hakkı ile ilgili hükümler, neneye ve baba tarafından akrabaya düşecek miras gibi meseleler H. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından çözümlenmiştir.

Kur'ân-ı Kerim'de temas edilmekle beraber hakkında fazla bilgi verilmeyen âhiretle ilgili hususlar, kabir hayatı, yeniden dirilme, mahşer, hesap, mîzan, Cennet ve Cehennem hayatı ile ilgili bilgiler de hadisler sayesinde öğrenilmektedir.

Ahlakî faziletler, manevî ve ruhî gelişimi sağlayacak kurallar, düzenli bir aile hayatı için gerekli olan davranış biçimleri, insanlar arasındaki içtimaî ve ticarî münasebetleri düzenleyen hükümler, yöneten ile yönetilenler arasındaki ilişkiler gibi konularda da hadislerde geniş bilgi bulunmaktadır.

H. Osman'ın şehit edilmesi olayından hemen sonra Hariciler ve Gâliye gibi siyasî fırkaların, h. I. (m. 7.) yüzyılın sonlarından itibaren Kaderiyye ve Mürcie, bir müddet sonra da Cehmiyye ve Müşebbihe gibi mezheplerin ortaya çıkması ve bu fırka ve mezhep taraftarlarının işlerine gelmeyen hadisleri inkar etmeleri, görüşlerini güçlendirmek maksadıyla hadis uydurmaları, hadisleri toplamakla meşgul olan kişileri konu üzerinde düşünmeye ve önlem almaya sevk etmiştir.

H. I. (m. 7.) yüzyılın ilk yarısından itibaren isnad konusu gündeme gelmiştir. İsnadın kullanılmaya başlamasıyla birlikte Ehl-i sünnete mensup ravilerin rivayetleri kabul edilmiş, Ehl-i bid'atın rivayetleri ise alınmamıştır.

Bunun sonucu olarak; hadisi bir uzmanlık sahası olarak gören kimseler tarafından raviler titizlikle takip edilmiş, yaşayışları, dine bağlılıkları ve dürüstlükleri, bid'atle ilgileri bulunup bulunmadığı, özellikle yalan söyleyip söylemedikleri, hafızalarının zayıf olup olmadığı araştırılmış ve böylece daha I. yüzyılda cerh ve ta'dil ilmi doğmuş, bunun sonucunda ravilerin hal tercümeleleri (biyografileri) hakkında geniş bir birikim meydana gelmiştir.

Hadislerin tedvini tamamlanınca, bunların sistemli bir kitap haline getirilmesi ve böylece aranan hadisleri kolayca bulmaya imkân verecek usullerin geliştirilmesi yönündeki çalışmalar ağırlık kazanmıştır.

Bazı âlimler, hadisleri konularına göre tasnif etmek ve bu şekilde “Musannef” adı verilen eserler yazmakla, bazıları da hadisleri ilk ravileri olan sahabilerin adlarına göre sıralayarak “Müsned” adı verilen eserler yazmakla meşgul olmuştur.

Hadisleri bablara göre tasnif etmeye ilk olarak kimin başladığı bilinmemekle birlikte, Tirmizî'nin (*Kitâbu'l-İlel*, s. 738) ve daha geniş bir şekilde Râmehurmuzî'nin verdiği bilgilere göre, bu konuda ilk çalışmayı, genellikle “el-Musannef” (el-Câmi, es-Sünen, el-Muvatta) diye anılan eserleriyle Mekke'de İbn Cüreyc (ö. 150/767), Yemen'de Ma'mer b. Râşid, Basra'da İbn Ebi Arûbe ile Rebî' b. Sabîh, Kûfe'de Süfyân es-Sevrî, Medîne'de Mâlik b. Enes, Horasan'da Abdullah b. Mübârek, Rey'de Cerîr b. Abdulhamîd, Şam'da Velid b. Müslim gibi muhaddisler yapmıştır (Râmehurmuzî, *el-Muhaddisu'l-Fâsil*, s. 611-614).

İlk tasnif çalışmalarıyla tanınan bazı muhaddislerin II. (8.) yüzyılın ortalarında vefat etmesi, bu çalışmaların aynı yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren yazılmaya başlanmış olduğunu göstermekte, dolayısıyla tedvin ve tasnif çalışmalarını kesin bir çizgiyle birbirinden ayırmaya imkân bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

Hadislerin tedvini tamamlanınca, bunların sistemli bir kitap haline getirilmesi ve böylece aranan hadisleri kolayca bulmaya imkan verecek usullerin geliştirilmesi yönündeki çalışmalar ağırlık kazanmıştır.

III. (9.) ve IV. (10.) yüzyılda hadis kitaplarında değişik ihtiyaçlara göre muhtelif sistemler uygulanmıştır. Bunların en yaygın iki şekli hadislerin **ravi adlarıyla** (ale'r-Ricâl) ve **konularına** (ale'l-Ebvâb) göre tasnif edilmesidir.

Ravi adlarıyla (ale'r-Ricâl)'e göre hazırlanan kitaplar, Müsnedler ile Mu'cemlerdir.

Konularına (ale'l-Ebvâb) göre tasnif edilen kitaplar ise Musannefler, Cami'ler ve Sünenlerdir.

“**Musannef**”, Sünen'lerdeki merfu hadislere ilaveten mevkuf ve maktu' hadisleri ihtiva eden hadislerdir.

“**Sünenler**”, taharetten vasiyete kadar bütün fikhî konulara ait merfu hadisleri ihtiva eden fıkıh kitapları tertibindeki hadis kitaplarıdır.

“**Câmi'ler**”, dinî konuların hemen tamamını kapsayan sekiz ana bölümü kapsama özelliğine sahiptirler.¹

Takriben hicrî V. (11.) asır sonlarından itibaren hadis ilmi, daha doğrusu “**hadis metinleri üzerindeki çalışmalar**” yeni bir renge bürünmüştür.

Bu zamana kadar, hadis metinlerinin zabta geçirilme muamelesi tamamlanmış, hadisler kitaplardaki yerini almış, kitap dışı bir metin pek bırakılmamıştır. Bu müddet zarfında kitaplarda senedleriyle birlikte yer almamış bir metin, şayet sonraki asırlarda “*hadis*” olarak ortaya çıkmışsa, bunun *hadis* kabul edilmesi -prensip olarak- şüphe ile karşılanmıştır.

Hicrî V. (11.) asır sonlarına doğru ise yeni bir çalışma dönemine geçilmiştir. Artık eski metodla yapılacak yeni bir iş kalmamış; bütün sistem ve gelenekleriyle bir devir kapanmıştır. Ne var ki, bir devrin kapanması demek, hiçbir şekilde o devrin yıkılması demek değildir. Öte yandan, bir devrin kapanması demek, hayâtın durması demek de değildir. Nitekim önceki devir vazifesini eksiksiz yapmış, fonksiyonunu şerefle icra etmiş ve haleflerine çok zengin bir mîrâs bırakarak, nöbeti başkalarına devretmiştir.

Bu yeni dönemin hadis çalışmaları, önceki dönemin çalışmalarından çok farklıdır. Artık çalışmaların esâsını, rivayet sistemi usûllerine göre şahıslardan senedli hadis toplayarak bunları tasnif edip kitaplaştırmak değil, hazine değerindeki bu malzemenin işlenmesi ve değerlendirilmesi teşkil etmektedir.

Şahıs’tan rivayet bırakılarak, “**kitap’tan rivâyet**”e bu dönemde geçilmiştir. Sayıları oldukça artan hadis kitapları arasında dağınıklık arzeden metinlerin, senedleri atılarak bir araya toplanması ve müşterek metinlerin birleştirilmesi çalışmalarının çıkışı bu dönemde açılmıştır. Kaynakların kullanılmasında yardımcı rolü oynayacak olan anahtar mahiyetindeki el kitapları, bu dönemin çalışma tekniğinin zarurî bir sonucu olmuştur.

Kısacası, bu ikinci devirde yapılan hadis çalışmaları çok yönlü olup, bunlar, zaman geçtikçe ortaya çıkan problemlere cevap teşkil edebilecek şekilde geliştirilmiştir. Zira her devrin çalışmalarına, o devrin ihtiyaçları yön vermiştir.

Bu özellikleri dolayısıyla, bu döneme “*Tehzîb Devri (Derlemecilik Devri)*” deniyor.²

Bu dönemde ilk dikkati çeken çalışma, mevcut hadis kitaplarından yapılan seçme hadislerin belli bazı gruplar içinde birleştirilmesidir. Bu seçim ve tertip sırasında, senedlerin ya tamamen ya da sahâbi râvî dışında hafzedilmesi gibi bazı işlemler daha söz konusu olabilmektedir.

Aslî kaynaklardan seçilen hadisleri böyle belli sıhhat gruplarına ayırmak, o hadislerin seçildiği kaynakları da aynı açıdan sınıflandırmak anlamına gelecektir. Bu yüzden de kabul edilebilmesi için gruplandırmanın oldukça ciddi ve titiz bir anlayışla yapılması zarurîdir. Zira bilindiği gibi hadis kaynakları, değişik sıhhat derecesine sahip hadisler ihtiva etmektedirler. Bu çeşitlerden sadece bir tanesinin kaynağı izlenimini verecek gruplandırmalar yanıltıcı olacaktır.

Duraklama ve Gerileme Devri (656/1258-XII/1783). Bu dönem, hadis tarihinin 5. dönemini oluşturmaktadır.

Duraklama dönemi, 656 yılında Moğol istilası sonucu Abbasi iktidarının yıkılmasıyla başlayıp, XI. asra kadar süren dönemdir. XI. asırdan sonra ise hadis te'lifatı gerileme sürecine girmiştir.

H. VII. asrın ikinci yarısından itibaren duraklama sürecine giren hadis te'lifatı, özellikle VIII. ve IX. asırlarda yeniden diriltilmeye çalışılmış, hatta en önemli eserlerini bu dönemde vermiştir. Zira İbn Hacer el- Askalânî (ö. 852/1448) ve Bedrüddin el-Aynî (ö. 855/1451) gibi velüd müellifler bu dönemde yaşamışlardır. Ancak, onların eserleri kalıcı olmasına rağmen, bu uyanış kalıcı olmamıştır.

Bu dönemde, tarihi olaylara paralel olarak fikirlerde dalgalanmalar olmuş ve talebü'l-hadis amacıyla yapılan seyahatler neredeyse son bulmuştur. Ayrıca hadiste isnad, teberrüken kullanılır hale gelmiştir.

Bu devir âlimlerinin çoğu, ilk örnekleri önceki dönemde görülen cem', ihtisar, şerh ve tahric gibi çalışmalara önem vermişlerdir.

Bu devrenin sonlarına doğru hadise gösterilen itina da sona ermiş, alimler furu' meseleleriyle meşgul olmuşlardır.

Gerileme dönemi olarak isimlendirdiğimiz devirde bazı kimseler, hadis metinleri seçerek onların üzerinde çalışma yapmışlar, bazıları hayatlarını hadis ezberlemeye ve eserleri incelemeye çalışmışlardır.

Önceki dönemde yapılan çalışmalar, bu dönemde de sürdürülmüştür. Habibullah eş-Şenkîfî, Buhârî ve Müslim'in ittifakla kitaplarına aldıkları hadisleri alfabetik olarak "Zâdu'l-Müslim fi mâ ittefeka aleyhi'l-Buhârî ve Müslim" adını verdiği kitabında toplamıştır. İsmail b. Muhammed b. Abdulhâdî el-Aclûnî'nin (ö. 1162/1749) "el-Fevzü'l-Cârî fi Şerhi'l-Buhârî'si; Burhâneddin Huseyn b. Abdulallâm er-Rib'î es-Sayyâdî'nin (ö. 1146/1733) "Tahrîcü Ehâdîsi İhyâ" ve Ahmed b. Yusuf b. Huseyn es-San'ani'nin (ö. 1191/1777) "Tahrîc li Mecmû Zeyd b. Ali" adlı eserleri gibi.

H. VII. asrın ikinci yarısından (1256) XI. asra (1601) kadar geçen zamanın, te'lifât açısından **duraklama**; XI. asırdan (1601'den) XII/XVIII. asrın (1783) ikinci yarısına kadar geçen zamanın ise **gerileme** dönemi olarak isimlendirilebilir.

Dihlevî (1197/1783) ile yeniden başlayan "Kur'an ve Sünneti" birinci de-
recede başvuru kaynağı haline getirme çabası, matbaanın yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanması, müsteşriklerin/oryantalistlerin şu veya bu amaçla İslam dünyasına yönelişleri, dolayısıyla onlardan kaynaklanan eleştiriler, özellikle hadis alanında bir özeleştirme ve uyanışa neden olmuştur.

Tekrar Diriliş Devri/Son Dönem (hicri XIV/XIX (M. 1801). Bu dönemde hadis çalışmaları yeniden canlanmıştır.

Oryantalistlerin hadîs tarihi, usûlü ve literatürü hakkında yaptıkları çalışmalar ile gerek Batı'da gerekse İslâm dünyasında yapılan akademik araştırmaların bu dönemi öncekilerden ayırt eden temel özellik olduğu söylenebilir. On dokuzuncu yüzyıl, Hıristiyan misyonerliğinin ve özellikle Hindistan'daki dinler arası tartışmaların yoğun olduğu, Müslümanların İslâm rivâyet geleneğinin güvenilirliğine yönelik eleştirel bir tavrı başlatan oryantalistlerin giderek artan itirazlarıyla karşılaştıkları bir dönemdi. Oryantalistler, özellikle hadis literatüründe yer alan hadislerin Hz. Peygamber'e âdiyeti ile sahîh olan hadisleri sahîh olmayanlardan ayırt etmeye dair klasik metotların geçerliliğini sorgulamaktaydı. Oryantalistlerin hadisle ilgili sözü edilen itirazlarının ilk gündeme geldiği yer ise Hindistan olmuştu. Dolayısıyla bu dönemde Hindistan, hadisle ilgili ehl-i Kur ân, ehl-i hadîs, Diyûbend (Hanefi), Aligarh gibi farklı ekollerin ortaya çıktığı bir bölge olmuştur. Batılı devletlerin sömürgesinden kurtulan İslâm ülkelerinde kurulan üniversitelerde hadîs tarihi, usûlü ve literatürü hakkında yapılan akademik çalışmalar da bu dönemin bir başka özelliğidir.

Bu dönemde Pakistan'da hadis çalışmaları üniversite ve medreseler olmak üzere iki farklı alanda yürütülmektedir. Ayrıca Mevdudî, Fazlurrahman ve Mustafa el-A'zamî gibi Pakistanlı alimler hadisle ilgili farklı yaklaşımlar ortaya koymaya çalışmışlardır.

Arap dünyasında hadis ilmiyle ilgili çalışma ve tartışmaların en önemli merkezi Mısır olmuştur. Mısır'da hadisle ilgili tartışmalar hadislerin dindeki konumu ve güvenilirliği olmak üzere iki noktada yoğunlaşmıştır. Büyük çoğunluk hadislerin dinde önemli bir yeri olduğunu kabul ederken, Muhammed Tefvik Sıdkî (ö. 1920), Mahmud Ebu Reyve (ö. 1970), Ahmed Emin (ö. 1954) ve Taha Hüseyin (ö. 1956) gibi yazarlar hadislerin metinleri açısından yeniden tenkit edilmeleri gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Hadislerin Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le hiçbir ilişkisi bulunmadığını ileri süren oryantalist görüşün yanında klasik dönemde gerçekleştirilen isnad esaslı rivayet tenkidinin yetersizliği sebebiyle hadislere güvenilemeyeceği ve benzeri iddialar bu dönemdeki hadis çalışmalarının merkezini teşkil etmiştir. Nitekim başta Mısır olmak üzere Arap dünyasında yazılan birçok eser söz konusu iddialara reddiye amacıyla kaleme alınmıştır.

Arap dünyasında Muhammed Abduh (ö. 1905), öğrencisi Reşid Rıza (ö. 1935), Cealeddin el-Kâsimî (ö. 1914), Tâhir el-Cezâirî (ö. 1920) ve Muhammed Gazalî (ö. 1996) gibi *islahatçılar* olarak isimlendirilen alimlerin hadis ve sünnete yaklaşımları da farklılık arz etmekteydi. Söz konusu alimler, kaynaklara dönüşü savunmaları, fikhî bir mezhebe bağlılığı zorunlu görmemeleri açısından Selefi bakış açısına sahip olmaları, birçok konuda akılcı yaklaşımları ve

modern bilim ve gelişmelerden istifade etmeleriyle *yenilikçi* veya *ıslahatçı* özellikleriyle tanınmaktaydı.

Son dönem Arap dünyasında bazı alimler ise bu ilme hadis ve hadis ilmiyle ilgili temel kaynakları tahkikleri ve hazırladıkları fihristleriyle katkıda bulunmuşlardır. Ahmed Muhammed Şakir (ö. 1958), Ahmed b. Abdurrahman es-Sâatî (ö. 1958), Yemen asıllı Abdurahman b. Yahya el-Muallimî (ö. 1966), Muhammed Fuad Abdulbakî (ö. 1968), Ebu Gudde diye tanınan Abdülfettah b. Muhammed (ö. 1996), Muhammed Nasıruddin el-Elbânî (ö. 1999) bunlardan-
dır. Yine Arnavutluk'tan Şuayb el-Arnaût ve Abdulkadir el-Arnaût ile Beşşâr Avvâd Ma'ruf da son dönemde temel hadis kaynaklarının tahkikleriyle tanınan alimlerdir. Son dönem Arap dünyasında hadis ve sünnet konusundaki çalışmalarlarıyla tanınan alimlerden biri de Yusuf el-Karadavî'dir.

İslam ülkelerinin uzun mücadeleler sonucu bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından Arap dünyasında kurulan üniversitelerde yapılan akademik çalışmalar da hadis ilmine önemli katkılar sağlamıştır.

Birinci Dünya Savaşını takiben Osmanlı Devleti'nin ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti dönemindeki hadis çalışmalarını, gelişim süreçlerini doğru tespit etmek amacıyla "Cumhuriyet'e Geçiş Dönemi", "1950-1980 Arası Dönem" ve "1980 Sonrası Dönem" şeklinde üç ayrı dönem olarak incelemek gerekmektedir.

Bu ilk dönemde Türkiye'de yapılan hadis çalışmaları Osmanlı'nın son döneminde yetişip Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra da yaşayan alimlerin katkılarıyla devam etmiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte köprü vazifesi üstlenen bu alimler genellikle 1950'li yıllar civarında vefat etmişlerdi. Dolayısıyla Cumhuriyet sonrasında bu dönem 1924-1950 yılları arasını kapsamaktadır. Babanzade Ahmed Naim (ö. 1934), İzmirli İsmail Hakkı (ö. 1946), Ahmed Hamdi Akseki (ö. 1951), Muhammed Zahid el-Kevserî (ö. 1952), Yusuf Ziya Yörükân (ö. 1954) ve Kamil Miras (ö. 1957) bu dönemde hadis ilmine katkılarıyla tanınan alimlerdir. Burada Türkiye'deki hadis çalışmalarına katkıları olan iki alim daha zikredilmektedir. İdil Ural bölgesinin yetiştirdiği ıslahatçı şahsiyetlerden biri olan Musa Cârullah, diğeri de Zâkir Kâdirî Ugan'dır.

Dinî eğitim açısından yaklaşık yirmi yıla yakın yaşanan fetret devrinden sonra 1949 senesinde Ankara Üniversitesi'ne bağlı İlahiyat Fakültesi açıldı. 1951-1952 öğretim yılında İmam Hatip Okulları yeniden açılmaya başladı ve kısa sürede sayıları arttı. Bu eğitim kurumlarına Erzurum İslamî İlimler Akademisi ve Yüksek İslam Enstitüleri de katıldı.

Bu dönemde 1950-1960 yılları rasında daha çok belli sayıdaki hadislerin tercüme ve şerh edilmesi çalışmalarının yapıldığı görülür. Hasan Basri çantay'ın (ö. 1964) "Kırk Hadis ve Mealleri", Hasan Hüsnü Erdem'in (ö. 1974)

“Kırk Kudsî Hadis Tercümesi”, “Oruç ve Ramazan İbadetlerine Dair Yüzbir Hadis” ve “İlahî Hadisler” bu dönemin çalışmalarıdır.

1960’lı yıllardan itibaren temel hadis kaynaklarının tercüme faaliyetinin hız kazandığı görülür. Nitekim Ahmed Davudoğlu’nun (ö. 1983) “Bulûğu’l-Meram Tercemesi ve Şerhi Selamet Yolları”, Mehmet Sofuoğlu’nun (ö. 1987) “Sahih-i Müslim Tercümesi ve Şerhi” ile Buhârî’nin “el-Câmiu’s-Sahîh”, Müslim’in “el-Câmiu’s-Sahîh”inin Ahmed Davudoğlu tarafından yapılan tercümeleri ve Riyâzu’s-Sâlihîn’in farklı tercümeleri bu dönemde yapılmıştır. Bu dönemde hadis metinlerinin yanında hadis tarihi ve usulü alanında da birçok saygın kişiler tarafından tercüme edilmiştir. Bu dönemde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüleri ve İmam Hatip Okulları için ihtiyaç duyulan ders kitapları da birçok değerli hoca tarafından yazılmıştır.

1980 sonrası, hadis ilmi açısından gelişme dönemi olarak isimlendirilebilir. Zira bu dönemde akademik çalışmalar ve tercüme artmış, ayrıca az da olsa temel hadis kaynaklarının Arapça neşri gerçekleştirilmiştir.

Bu dönemde temel hadis kaynaklarının hemen tamamı Türkçe’ye tercüme edilmiştir. Bu dönemde hadis ıstılahları, hadis usulü, hadis edebiyatı ve hadis tarihi ile ilgili kitaplar da telif edilmiştir. Bu dönemde fazla yaygın olmasa da temel hadis kaynaklarının Arapça olarak yayımlandığı da görülmektedir.

Türkiye’de hadis çalışmaları dönemler itibariyle değerlendirildiğinde 1920-1950 arası durgunlu, 1950-1980 arası toparlanma-açılım ve 1980 sonrası olgunlaşma dönemleri olarak görülebilir. Hadis çalışmalarının gelişiminde ise toplumsal ve akademik ihtiyaçlar etkili olmuştur. Nitekim ilk iki dönemde tercüme ve derleme çalışmaları, son dönemde ise akademik araştırmalar ve tercüme artış göstermiştir. Netice itibariyle Türkiye’de hadis çalışmalarının belirli sürelerde duraklamalar yaşansa da başlangıçtan itibaren gelişim seyri içinde olduğu, 1980 sonrasında ise hız kazandığı söylenebilir.

Özetle, günümüzde ortaya çıkan problemlerle ilgili veya geçmişi yeniden değerlendirmek amacıyla yazılan eserler, asrımızın “uyanış asrı/son dönem” olarak değerlendirilmesinde etkili neden olmuştur.

Genel olarak değerlendirdiğimizde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in hayatında başlayan te’lif faaliyeti, hicri birinci asırda sahabe kavillerinden hâli olarak kitap, cüz ve risalelerde vücut bulmuş; ikinci asrın ilk çeyreğinde tedvin edilmiş; üçüncü asırda da kemâle ermiştir.

Dördüncü asırdan itibaren mevcut eserlerin üzerinde tehzip çalışmaları başlamış; altıncı asrın ikinci yarısından itibaren de duraklama sürecine girilmiştir. Zaman zaman uyanış gözlenmekle birlikte bu duraklama yaşadığımız asra kadar sürmüştür. Günümüzde ise te’lifât açısından bir uyanış gözlenmektedir.

Diğer hadis tarihinin, “Rivayet Dönemi”, “Nakil Dönemi” ve “Son Dönem” olmak üzere üç döneme ayrılması da mümkündür.³

İşte bu son dönem içerisinde “kitap’tan rivayet” çerçevesinde hadis kitapları içerisinde hanımlarla ilgili dağınık hadislerin bir araya toplanması ve müşterek metinlerin birleştirilmesi çalışmalarından biri olan bu eser, Ahmed Ubeyd ed-De’âs tarafından derlenmiştir.

“Riyâzu’l-Müslimât”ın Özellikleri:

Ahmed Ubeyd ed-De’âs, bu eserini bazı prensiplere bağlı kalarak hazırlamıştır. Bu prensiplerini, kitabının önsözünde kısaca belirtmiştir. Bu özellikler, özetle şunlardır:

1. Ahmed Ubeyd ed-De’âs bu eserinde yer alan hadisleri Kütüb-i Sitte diye bilinen Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî, Nesâî ile İbn Mâce’den seçmeye özen göstermiştir.

2. Bu eserde yer alan hadislerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla ilk önce bölüm başlıklara, sonra da bab/konu başlıklarına yer vermiştir.

3. Hadislerin nerelerde geçtiğini belirtmek amacıyla tahrir çalışmasında bulunmuştur.

4. Hadisin Arapça metni içerisinde geçen anlaşılması zor olan kelimeleri kısaca açıklamış, gerekli gördüğü yerlerde ise hadisi kısaca açıklamaya çalışmıştır.

5. Ahmed Ubeyd ed-De’âs bu eserinde 439 hadise yer vermiştir.

6. Sünen tarzında hazırlanmış bir kitaptır.

7. Merfu’ hadisleri seçmek üzere bir eğilim göstermiştir.

8. Bu eser, Müslüman hanımların elinde Allah’ın kitabından sonra Kütüb-i Sitte adı verilen eserlerden oluşan bir nasip kaynağının bulunması ve onlara taatlarında böylece yardımcı olmak maksadıyla, alimlerin kitaplarına dercettiği hadislerden derlemek suretiyle meydana getirilmiş bir kitaptır.

9. Hadisin bütün senedine yer verilmeyip sadece hadisi rivayet eden son kişiye yer verilmiştir.

10. “*Riyâzu’l-Müslimât*”, 18 temel bölümden meydana gelmektedir.

11. Müellif, ilk önce konuyla ilgili ayetlere topluca yer vermiş, sonra da bab/konu başlıkları vermek suretiyle bu konu başlıklarının altında hadisleri sıralamıştır.

12. Bu eseri, Müslüman hanımlara yönelik müstakil bir kitap olarak meydana getirilmiş ayrıca bu esere benzeri eserler içerisinde önemli bir yer kazandırmıştır.

3 Dr. Yavuz Ünal, Cumhuriyet Türkiye’si Hadis Çalışmaları, s. 15-47; Prof. Dr. Ahmet Yücel, Hadis Tarihi, s. 167-264

13. Bu eserin muhteviyatı; iman, ilim, ibâdet, ahlâk, âdâb, muamelât, cihad ve benzeri konular hakkında bilinmesi gereken îtikâdî ve ve fikhî hükümleri kapsamaktadır.

“Riyâzu’l-Müslimât”ı Hazırlarken Takip Edilen Metod:

Ahmed Ubeyd ed-De’âs’ın **“Riyâzu’l-Müslimât”** adlı eseri, zengin içeriği ve mükemmel tertibiyle dikkatleri üzerine çekmiş, önemli bir eser olma özelliğini kazanmıştır. Öyle ki, çeşitli seviyedeki dinî eğitim-öğretim kurumlarının ders programlarında okunabilecek bir eser olmasının yanı sıra vaaz ve irşad faaliyetlerinin vazgeçilmez el kitabı özelliğiyle geniş bir kullanım alanına sahiptir.

Eserle ilgili yapmış olduğum çalışmanın özelliklerinden bazıları şunlardır:

1. Bu çalışma, **“Riyâzu’l-Müslimât”** üzerine yapılmış geniş kapsamlı bir şerh çalışması olmayıp kısa ve özlü bir şerh çalışmasıdır. Genel olarak detaylı açıklamalara girilmemeye çalışılmış, kısa ve öz açıklamalara yer verilmiştir. Bundan dolayı sahabi biyografilerine de yer verilmemiştir. Bununla birlikte bazı durumlarda geniş açıklamaların yapıldığı yerler de olmuştur.

2. Kitabın önsözü hazırlanırken, **“Safvetu’l-Kârî bi-ih-tisârî Sahîhi’l-Buhârî”** ile **“Sahih-i Müslim Muhtasarı”** adlı çalışmamızda kullanılan dil ve yöntem dikkate alınmıştır.

3. Sahabi isimlerinden sonra **“Tardiye”** denilen erkek sahabi için **“Radiyallahu anh”** ve kadın sahabi için ise **“Radiyallahu anha”** ifadeleri kısaltılmış olarak (radiyallâhu anh) ve (radiyallâhu anhâ) şeklinde verilmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e getirilen salat ve selamlar için ise (sallallâhu aleyhi ve sellem) ifadesi kullanılmıştır.

4. Bölüm ve bab/konu başlıkları tercüme edilirken müellifin bölüm ve bab başlığına olduğu gibi aynen bağlı kalınmış, özet konu başlığı verilmemiştir.

5. Hadisler açıklanırken, genellikle günümüzün ihtiyaçları ve şartları göz önünde bulundurulmuştur. Açıklamalar, anlaşılır bir dille ifade edilmeye çalışılmıştır. Müellifin açıklamalarına bağlı kalınmamıştır.

6. Hadislerin açıklaması yapılırken genellikle konu bağlamından açıklanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte konu bağlamı dışında açıklamaların yapıldığı da olmuştur.

7. Konuyu açıklama mahiyetinde çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler, bazen olduğu gibi aynen alınmış ve bazen de özet olarak alınmıştır. Bu kaynaklar bazen belirtilmiş, bazen de **“Kaynakça”** bölümünde belirtildiğinden dolayı tekrar edilmemiştir.

8. Hadislerin şerhleri yapılırken, fikhî konularda öncelikle Hanefiler’in görüşlerine yer verilmiş, daha sonra da diğer mezheplerin görüşlerine yer

verilmiştir. Bir konu hakkında farklı görüşler olması durumunda bazen bunlardan biri tercih edilmiş ve bazen de farklı görüşler olduğu gibi belirtilmiştir.

9. Hadisle ilgili açıklamalarda tekrar olmaması için, hadisin daha önce açıklaması yapılmışsa oraya “Bununla ilgili olarak .... hadisin açıklamasına bakabilirsiniz” şeklinde gönderme yapılmıştır.

10. Okuyucunun kitabın içerisinde geçen bir konuyu araştırmasına yardımcı olma mahiyetinde, kitabın sonunda kelime fihristi ile hadisi rivayet eden sahabe ve tabiunun isimlerini gösteren dizine yer verilmiştir. Böylece okuyucuya kolaylık sağlanmış olunmuştur.

11. Şahıs isimlerinin yazımında Arapça gramer kuralları değil, Diyanet İslam Ansiklopedisi'nin yöntemi dikkate alınmıştır. Örneğin, Abdullah ibni Abbâs yerine Abdullah b. Abbâs şeklindeki söyleniş tarzına uyulmuştur.

12. Okuyucuya kolaylık olması için hadisin nerelerde geçtiği ile ilgili tahrir çalışmasında detaylı kaynak gösterimi yapılmış, hadislerin nerelerde geçtiği belirtilmiştir.

Hadis kaynaklarının tespitinde Concordance usulü esas alındığı için, biz de bu çalışmamızda aynı usulü esas aldık ve bu çalışmada yer alan hadisleri, Concordance usulüne göre verdik. Concordance içerisinde yer almayan hadislerin, hangi kaynaktan geçtiği çoğunlukla tespit edilerek bazen bu kaynakların cilt ile sayfa numarası gösterilmiş, bazen de cilt ve sayfa numarası yerine parantez içerisinde hadis numarası verilmiştir.

13. Hadislerin açıklamaları sırasında kullanılan kaynakların neler olduğu ile ilgili liste, kitabın sonunda “Kaynakça” bölümünde verilmiştir.

14. Eserin tercümesi esnasında hadisin orijinal metnine bağlı kalınmıştır. Zaman zaman kastedilen mananın okuyucu tarafından iyice anlaşılması için “anlaşılabilir” bir dille serbest davranıldığı da olmuştur.

15. Bu eserin asıl adı “Riyâzu's-Sâlihât” idi fakat daha önce aynı isimle başka bir eseri tercüme etmemden dolayı bu eserin adı “**Riyâzu'l-Müslimât**” olarak değiştirilmiştir.

“**Riyâzu'l-Müslimât**”, günümüzde, birçok Müslüman kadının evinde bulunması ve çeşitli yerlerde ders kitabı olarak okutulması düşüncesiyle Müslüman hanımların nezdinde hakkıyla yerini bulacak bir eserdir.

Ülkemizde çok ciddi bir bilgilenme açığı olduğu, Müslüman hanımların en temel konularda bile İslamî bilgilerden yoksun olduğu gerçeğinden hareketle Müslüman hanımları doğrudan doğruya hadislerle muhatap kılmak, bu sorunu çözenin en iyi yöntemlerinden biridir. Bu nedenle “**Riyâzu'l-Müslimât**”, hadislerle Müslüman hanımlar için “İslamî bir hayat ölçütleri” ve yaygın bir “ümme eğitimi”ni hedeflemiş bir eserdir. Bu durumun, Müslüman hanımlar açısından ne kadar önemli olduğu aşikardır.

Azami dikkat ve gayretlere rağmen, farkında olunmadan tercüme hataları olabilir. Yapıcı eleştiri ve uyarılara her zaman ihtiyaç duyduğumuzu, okuyucularımız tarafından bilinmesini isteriz. Tarafımıza yapılacak olan tenkit, uyarı ve katkı sahiplerine şimdiden şükranlarımı sunacağımı belirtmek isterim.

Her zaman yakın ilgi ve desteklerini gördüğüm Prof. Dr. Zekeriya Güler ile Doç. Dr. Hülya Küçük hocalarıma, değerli dostum Cemal Saygıdar, kitabın basılmasından dolayı Serdar Çelik Bey'e ve ismini burada saymadığım daha birçok kimseye şükranlarımı arz ederim.

Çaba bizden, başarı elbette Allah'tandır. O, ne güzel Mevla ve ne güzel yardımcıdır.

Hanifi AKIN
Şehitkamil/GAZİANTEP
03 Temmuz 2012

BİRİNCİ BÖLÜM
””
İMÂN ETRAFINDA KADIN

1. İMÂN ETRAFINDA KADIN

Ayetler:

1. “Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitab’a ve daha önce indirdiği kitaba iman(da sebat) ediniz. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve kıyamet gününü inkâr ederse tam manasıyla sapmıştır.” (en- Nisa’, 4/136)
2. “Ey iman edenler! Allah’tan, O’na yaraşır şekilde korkunuz ve ancak müslümanlar olarak can veriniz.” (Âl-i İmrân, 3/102)
3. “Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah’tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.” (el-Haşr, 59/18)
4. “Sonra iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirlerine acımayı öğütleyenlerden olmaktır.” (el-Beled, 90/17)
5. “O halde kim tâğutu reddedip Allah’a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapılmıştır.” (el-Bakara, 2/256)
6. “Ve de ki: Hak, Rabbinizdendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin!” (el-Kehf, 18/29)
7. “Artık kim Allah’a iman eder ve yararlı iş yaparsa, Allah onun kötülüklerini örter.” (et-Teğâbun, 64/9)
8. “Allah’ın âyetlerine inanmayanlar, ancak yalan uydurur.” (en-Nahl, 16/105)
9. “Kim imanı küfrle değişirse, şüphesiz dosdoğru yoldan sapmış olur.” (el-Bakara, 2/108)
10. “Ey Rabbimiz! Gerçek şu ki biz, «Rabbimize iman edin!» diye imana çağırان bir davetçiyi (Peygamberi, Kur’an’ı) işittik! Ve iman ettik!” (Âl-i İmrân, 3/193)
11. “Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler).”(el-Bakara, 2/285)

Hadisler:**1. AMELDE İHLÂSLI/SAMİMİ OLMAK**

1. Ömer ibnu'l-Hattâb (radiyallâhu anh) rivayet etmiştir:

“Ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’i şöyle buyururken işittim:

Ameller, ancak niyetlere göre değerlendirilir. Her bir kimseye ancak niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti, Allah’a ve Resulü’ne ise onun hicreti Allah’a ve Resulü’nedir. Kimin de hicreti, elde edeceği bir dünyalığa veya evleneceği bir kadına ise, onun hicreti de o hicret ettiği şeydir.⁴

Açıklama:

Bir amelin uygun oluşu, fesadı ve mubahlığı, o amelin var oluşunu gerektiren, onu işlemeye iten niyete göredir. O ameli işleyenin sevabı, cezası ve esenliğe kavuşması da; kendisi sebebiyle amelinin uygun, fasid veya mubah olduğu niyetine göredir.

Kişinin amelinden alacağı pay, hayır ya da şer türünden niyetine göre değişir. Bunlar oldukça kapsamlı söz ve genel bir kuraldır.

Kişinin yaptığı işler, niyete göre değer kazanır. Bu durum Allah katında da, kulun yanında da böyledir. Aynı eylemi yapan iki ayrı kişi, niyetlerindeki farklılık sebebiyle birbirine zıt karşılık görebilirler. Çünkü şer’i hükümler ve dinî sorumluluklar, iki esas üzerine kuruludur:

a. Organlarla yapılan ameller, işler, hareketler ve davranışlar.

b. Kalbin bir şeye yönelmesi, onu kastetmesi, o şeye varması, onu kabul edilmesi şeklindeki kalbî ameller

Bu sebeple bütün amellerin değer kazanması, ilk önce içimizdeki gizli niyetlere, ikinci olarak ta organların görünürdeki fiil ve hareketlerine dayanmaktadır.

Hicret, gerçek anlamı itibariyle, terk etmektir. Bir şeye hicret ise başkasından ona geçmektir. Mekke’yi bırakıp Habeşistan’a göç etmeye “hicret” denildiği gibi, Mekke’yi ya da bir başka şehri terk edip Medine’ye göç etmeye de “hicret” adı verilmiştir. Yine Allah’ın yasaklarını ve vazgeçilmesini istediği şeyleri de terk etmek de “hicret” diye adlandırılmıştır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu hadiste, hicretin, mükellefin maksatlarına göre farklılık arz edeceğini açıklamaktadır. Her kim şanı yüce Allah’a ve Resulü’ne sevgi duyarak dinindeki bilgisini artırmak arzusuyla veya İslam dışı bir diyarda aceze düştüğü takdirde dinini açıktan açığa uygulamak arzusuyla

4 Buhârî, Bed’ü'l-Vahy 1, İmân 41, Itk 6, Menâkıbu'l-Ensâr 45, Nikâh 5, Hiyele 1, Eyman 23; Müslim, İmâret 155 (1907); Ebu Dâvud, Talâk 11 (2201); Tirmizî, Fezâilu'l-Cihâd 16 (1647); Nesâî, Tahâret 60, Talak 24, Eyman 19; İbn Mâce, Zühâd 26 (4227); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, I, 25; Dârekutnî, es-Sünen, X, 50; Tahâvî, Şerhu Meânî'l-Âsâr, III, 96

hicret edecek olursa işte böyle bir kimse gerçek anlamda Allah'a ve Resulüne hicret eden kimsedir.

Kim de dünyevi maksatları; kadın, mal, mevki ve buna benzer dünyevî şeyleri arzularak hicret edecek olursa, onun da bu hicretinden elde edeceği pay, dünya ve bu dünyanın geçici arzuları olacaktır. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de "neye hicret ettiyse onun hicreti de onadır" buyruğuyla böyle bir kimsenin dünyada elde edeceği şeyleri ismen zikretmediğinden ötürü küçümsemekte ve hakir görmektedir.

Hac, umre, cihad, ilim öğrenme gibi buna benzer diğer hususlar da, hicrete kıyas edilir. Bunların sahih ve fasid oluşları, bunları yapmaya iten niyete göre değişir.

2. İMANIN TADI

2. Enes b. Mâlik (radiyallâhu anh) rivayet ettiğine göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

“Üç haslet vardır ki, bu üç haslet kimde bulunursa, imanın tadını duyar:

1. Allah ve Resûlü, kendisine, her şeyden (ve herkesten) daha sevgili olması,
2. Bir kulu severse onu sırf Allah rızası için sevmesi,
3. Allah'ın, bir kulu (imansızlıktan) kurtar(ıp ona İslâm'ı nasip et)tikten sonra o kimsenin tekrar küfre dönmeyi, cehennem ateşine atılmaktan hoşlanmadığı gibi hoşlanmaması.”⁵

Açıklama:

Dine gerçek anlamda bağlı olma, ancak Allah ve Resulünü her şeyden çok sevmekten geçer. Bunun aksini düşünmek zaten mümkün değildir. Allah ve Resulü dışında kalan kimseleri sevmedeki ölçü ise; Allah'ı hoşnut etmeyecek sevgilerden ve kızgınlıklardan kaçınmaktır. Bu da; Allah'ın seveceği dostları sevmek, Allah'ın sevgisine layık olmayan kimseleri sevmemektir. Kendisini Müslüman bildiği halde sevgi alemini; samimi Müslümanlara, Allah dostlarına değil de İslam dışı hayat süren kimseleri kendilerine ölçü alan kimse ise kendisini muhasebe ve murakabe etmelidir

Beyzâvî der ki: “Burada “sevgi” ile kast edilen şey; akl-ı selîmin tercih etmeyi gerektirdiği şeyi, nefsin arzusuna aykırı olsa bile, tercih etmek şeklindeki “aklı sevgi”dir. Nitekim hasta, doğası gereği ilaçtan hoşlanmaz ve ondan nefret eder. Ancak akli gereği ilaca meyleder ve onu alıp kullanır. Kişi, kanun koyucu olan Allah'ın emrettiği ve yasakladığı şeyde kesin olarak dünyada iyilik ve ahirette kurtuluş olduğunu bildiğinde akıl bu yönü tercih etmeyi gerektirir. Kişi, O'nun emrine itaat eder, isteklerini O'na tabi kılar. Bundan aklî olarak lezzet

5 Buhârî, İman 9, 14, İkrâh 1; Müslim, İman 67 (43); Tirmizî, İman 10 (2624); Nesâî, İman 3, 4

duyar. Çünkü akli lezzet duymak, olgunluk ve iyiliği mahiyeti itibariyle idrak etmektir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu duruma “tat” adını vermiştir. Çünkü bu, somut lezzetlerin en güçlü olanıdır.”

3. İMANIN TANIMI

3. Ali b. Ebi Tâlib (radiyallâhu anh) rivayet ettiğine göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

“İman; kalb ile tasdik, dil ile (kelime-i şehâdet-i söylemek suretiyle) ikrar ve (namaz, oruç, zekât, hac gibi) organlar ile amel etmektir.”⁶

Açıklama:

Konuyla ilgili detaylı bilgi için 4. hadisin açıklamasına bakabilirsiniz. Orada iman ile ilgili tanım yapılmış ve İman-İslam arasındaki bağlantı hususunda gerekli açıklamalar yapılmıştır.

4. CEBRAİL (ALEYHİSSELÂM) MÜSÜMANLARA (İSLAM DİNİNİ) ÖĞRETİYOR

4. Ömer ibnu'l-Hattâb (radiyallâhu anh) rivayet etmiştir:

“Biz (bir gün) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in yanında oturmakta idik. Derken elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah, üzerinde yolculuk belirtisi olmayan ve bizden hiçbir kimsenin de tanımadığı bir adam ansızın (yanımıza) çıkageldi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in karşısına oturdu, dizlerini Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in dizlerine dayadı, ellerini onun uyluklarına koydu, sonra da:

- ‘Ey Muhammed! İslâm nedir?’ diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- ‘İslâm; Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına ve benim, Allah’ın Resûlü olduğuma şehadet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekatı vermek, Ramazan orucunu tutmak, Kabe’yi hacetmektir!’ buyurdu. Adam:

- ‘Doğru söyledin’ dedi.

O kimsenin, hem sorup ve hem de cevabı tasdik etmesine şaşırdık. Sonra o adam:

- ‘İman nedir?’ diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- ‘İman; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaderin hayır ve şerrine iman etmendir!’ buyurdu. Adam tekrar:

- ‘Doğru söyledin’ dedi.

O kimsenin, hem sorup ve hem de cevabı tasdik etmesine şaşırдық. Sonra o adam yine:

- 'İhsan nedir?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- **'İhsan; Allah'ı görüyormuşsun gibi O'na kulluk etmendir. Eğer sen O'nu görmüyorsan da O seni görüyor'** buyurdu. Adam yine:

- **'Kıyamet ne zaman kopacak?'** diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- **'Kendisine soru sorulan, bu konuda soruyu sorandan daha bilgili değildir'** diye cevap verdi. Adam:

- 'O halde kıyametın alametleri nedir?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- **'Cariyenin, efendisini doğurması; yalın ayak başı çıplak yoksul koyun çobanlarının yüksek (mükemmel) binalar yapma hususunda birbirleriyle yarışmaları!'** buyurdu.

(Bunun üzerine o adam sessizce çekip gitti.)

Sonra Ömer b. el-Hattâb (radıyallâhu anh) devamla der ki: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bu olaydan) üç (gün) sonra benimle karşılaştı. (Bana:)

- **'(O soru soran) adamın kim olduğunu biliyor musun?'** buyurdu. Ben de:

- 'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- **'O, Cebrâil idi. Size dininizi öğretmeye geldi'** buyurdu."⁷

Açıklama:

İman: Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah'tan getirdiği ke-sin olarak bilinen kuralların tamamını kalben tasdik edip dille ikrar etmektir.

İslam: Şer'i hükümleri kabul edip Allah'a boyun eğip teslim olmaktır. Aynı zamanda İslam, Allah'ın, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdiği dinin adıdır.

İhsan: Allah'ın huzurunda olduğunu onu gönül nuruyla görüyormuş gibi tasavvur ederek kulluk vazifelerini yerine getirmek.

Hadisteki "sanki onu görüyormuşsun" ifadesi Allah'ın bizatihi görülmesinin maksat olmadığını, Allah'ın sıfatlarını idrak ederek kulluk etmenin istenildiğini anlatmaktadır" (Seyyid Şerif el-Cürcanî, et-Ta'rîfât, s. L2).

Kıyamet'in alameti nedir? diye sorulduğunda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) burada iki alamet belirtmektedir:

Cariyenin kendi efendisini doğurması: Âlimlerin çoğuna göre, bundan maksat; İslam dininin yayılması, Müslümanların geniş çapta fetihlerde bulunması ve düşmanlardan çok sayıda esir almasıdır.

7 Müslim, İman 1 (8); Tirmizî, İman 4 (2610); Ebu Dâvud, Sünnet 16 (4695-4697); Nesâî, İman 5; İbn Mâce, Mukaddime 9 (63)

İbrahim el-Harbî'ye göre ise bununla kast edilen; cariyelerin, hükümdarları doğurması ve anne olan bu cariyelerin herkes gibi hükümdar çocuklarının tebaası durumuna düşmesidir" (Nevevî, Müslim Şerhi (el-Minhâc), I, 113).

Sindî'ye göre ise bununla kast edilen; anne-babaya itaatsizliğin çoğalmasdır.

Kim olduğu belirsiz deve çobanlarının (yüksek) bina yapma hususunda birbiriyle yarışması: Bununla kast edilen ise fakir ve bedevilerin, servet sahibi olup yüksek apartman yaptırarak bunlarla iftihar ederek şehir hayatını bozmalarıdır.

Burada **"dinini öğretmek için"** ifadesiyle kast edilen; İslam, iman ve ihсанın hepsine birden din denilebileceğine delalet etmektedir.

Ayrıca Buhârî, iman ve İslam kelimelerini eş anlamlı gördüğünden dolayı Cebrail'in iman ve İslam hakkında ayrı ayrı soru sorması ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in buna ayrı ayrı cevap vermesi bu ikisinin farklı olmasını gerektirdiğinden dolayı Buhârî te'vil yoluyla bunu kendi anlayışına uygun hale getirmeyi istemiştir. Burada iman ile İslam'ın ayrı ayrı şeyler mi, yoksa eş anlamlı şeyler mi olduğu hususunda açıklama yapmak gerekmektedir:

"İman ve İslâm terimleri, Ehl-i Sünnet'e göre aynıdır, birbirinden ayrılmaz. Çünkü iman, Allah Tealâ'yı, haber verdiği emir ve yasaklarında tasdik etmekten ibarettir, İslâm ise O'nun ulûhiyetine boyun eğip itaat eylemektir. Bu da ancak O'nun emir ve nehyini benimsemekle gerçekleşebilir. O halde taşıdıkları hüküm bakımından iman, İslâm'dan ayrılmaz ve aralarında farklılık bulunmaz.

Bunu, 'kalbinde tasdik bulunan kişi mümin, bu tasdiki dili veya amelleleriyle açığa vurup kendisine dünyevi ahkâmın tatbikine imkân sağlayan kişi de müslümandır' şeklinde anlayıp izah edenlerde vardır. Bu izah tarzında iman daha şümüllü, İslâm ise daha hususîdir.

İslâm'ın "Hakka itaat, boyun eğmek, teslim olmak" manalarının yanında, "sulh, halis ve salim olmak, doğrudan ayrılmamak" manaları da vardır.

Şer'i manada İslam, Allah'ın Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdiği dinin adıdır. Aslında Allah'ın Hz. Âdem'den itibaren bütün beşeri-yete peygamberleri vasıtasıyla talim ettiği din İslâm'dır.

Sözlük anlamları itibariyle iman tasdikten, İslâm da teslim olmak, iz'an ve itaatle boyun eğmekten ibarettir. Tasdik'in yeri kalp olup lisan onun tercümanıdır. Teslim olmak ise kalp, lisan ve azaların hepsine şamildir. Çünkü kalp ile olan her tasdik, aynı zamanda Allah'ın emirlerine ve iradesine teslim olmaktır ve isyanı, inkârı terk etmektir. Lisan ile itiraf, aza ve organlarla boyun eğme ve itaat da böyledir. Yani tasdik, teslim ve boyun eğme manasını ihtiva ettiği halde, İslam ve teslim mefhumunda kalp ile tasdik manası yoktur. Bu itibarla, sözlük anlamına göre, İslâm mefhumu daha genel, iman daha özeldir, iman, buna göre, İslâm'ın en şerefli cüz'ünü oluşturmaktadır.

Şu halde her tasdik, teslimdir. Tasdik etmek, taat ve inkiyat ile teslim olmayı ve kabul etmeyi icap ettirir. Fakat her teslim, tasdik değildir. Öyleyse sözlük anlamı bakımından iman ve İslam kavramları farklıdır, meşhur olan da budur. Böylece “her iman İslâm’dır, fakat her İslam iman değildir” denilmiştir.

İman ile İslâm eş anlamlı kullanıldıkları gibi, farklı manada ve biri diğerinin yerine de kullanılmıştır. Kur’an-ı Kerim’de Lût kavmi hakkındaki: **“Orada olan müminleri çıkardık, fakat orada bir ev (halkın)den başka müslüman bulamadık”** (ez-Zâriyat, 51/35-36) âyeti ile Hz. Musa’nın kavmine söylediğini hikâye eden: **“Musa: Ey kavmim! Siz gerçekten Allah’a iman ettinize ve O’nun birliğine ihlasla teslim olmuş müminler iseniz, artık Allah’a tevekkül ediniz”** (Yunus, 10/84) âyetinde iman ve İslâm eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu gibi yerlerde iman ile İslâm bir manâya olup o da “içi ve dışı ile teslim ve boyun eğmek” den ibarettir. Bu, İslâm’ın şer’î manâsıdır.

Kur’an-ı Kerim’deki: **“Bedeviler: ‘Biz gerçekten iman ettik’ dediler. De ki: ‘Siz (kalplerinizle) iman etmediniz. Ancak siz, müslüman olduk deyiniz. İman henüz kalplerinize iyice girmemiştir”** (el-Hucurât, 49/14) âyeti ve benzeri âyetlerde İslâm ile iman arasında bir farklılık olduğu görünürse de hakikatte böyle değildir. Şeriat, İslâm kelimesini bazen sözlük manasında kullanmıştır. Bunun için bazı âyet ve hadislerde İslâm ile iman farklı ve birbirinden ayrı gösterilmiştir.

Böyle ayrılığa delalet eden yerlerde bunun asıl mefhumlarıyla olduğuna hükmetmek gerekir. Bu tarz kullanışlarda iman, İslâm’dan daha hususidir. Buralarda İslâm; kalp, dil ve diğer azalarla teslim olmak ve boyun eğmekten daha genel anlamda kullanılmıştır. Bu ise İslâm’ın asıl sözlük anlamıdır.

İman ve İslâm’ı tarif ve öğreten Cibril Hadisinde, İslâm; söz ve amel (şahadetle birlikte İslâm’ın beş şartı) olarak beş haslet diye ifade edilmiştir, iman da kalben tasdik olarak beyan edilmiştir.

Şu hadislerde ise İslâm ile iman, biri diğerinin içinde olarak gelmiştir:

“Bir adam: ‘Ya Resulellah! İslâm nedir?’ dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): ‘Kalbini Allah Tealâ’ya teslim etmen ve (diğer) Müslümanların senin dilinden ve elinden salim olmasıdır!’ buyurdu. Adam: ‘İslâm’ın hangisi daha faziletlidir?’ deyince, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): ‘İmandır!’ dedi. ‘İman nedir?’ sorusuna ise Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): ‘Allah’a, meleklerine, kitaplarına... iman etmektir!’ diye cevap vermiştir.”

Bu ve benzeri ayet ve hadislerde iman ve İslâm, biri diğerinin yerine kullanılmıştır.

Kısacası: İman ile İslâm, bazı nasslarda eş anlamlı, bazılarında ayrı ve farklı anlamlarda, bazılarında ise mütedahil manada kullanılmıştır. Ancak din bakımından İslam ile iman birdir. Aralarında fark yoktur. Çünkü tam ve kâmil iman; Peygamberin haber verdiklerini tasdik ve kabul etmek, kalbi, sözü ve işi ile onun hak olduğunu itiraftır. Bunu yapana kâmil mümin denir.

İslâm da Peygamberin haber verdiği hüküm ve emirleri kabul ve bunlara bütün varlığı ile teslim olmak ve itaat etmektir ki, kalben tasdik eylediğini lisan ile söylemek ve ilâhi emirlere boyun eğmekten ibarettir. Kısacası, mümin olup da müslüman olmayan yahut müslüman olup da mümin olmayan yoktur. Yani her mümin müslümandır, her müslüman da mümindir (Prof. Dr. Ş. Gölcük- Prof. Dr. S. Toprak, Kelam, Tekin Kitabevi, Konya 1991, s. 104-107).

5. TAKVA

5. Sa'd b. Ebi Vakkâs (radiyallâhu anh) rivayet etmiştir:

“Ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’i şöyle buyururken işittim:

Şüphesiz ki Allah; muttaki (takvalı), gönlü zengin ve uzlete çekilmiş kulunu sever.”⁸

Açıklama:

Takva: Korkma, sakınma, Allah korkusuyla günahattan kaçınmakta, Allah’ın emir ve yasaklarına uymakta titizlik gösterme. Allah’ın himâyesine girmek, emrini tutup azabından korunma anlamında Kur’anî bir terim.

Bu şekilde titiz davranan insana, “muttaki” denir (Râğıb el-İsfahânî, el-Müfredât fi Garibi’l-Kur’an, Mısır, 1961, s. 530).

Kur’an’da takva üç mertebede ifade buyurulmuştur:

1- Ebedî olarak Cehennem azabında kalmamak için, imân edip şirkten korunmak (B.k.z: el-Fetih, 48/26).

2- Büyük günahlardan kaçınmak, küçük günahları tekrar tekrar işlemekten uzak durmak ve farzları edâ etmek (B.k.z: el-Araf, 7/96)

3- Bütün benliği ile Allah’a dönmek ve insanı Allah’tan alıkoyan her şeyden uzak durmak. Hakiki takva budur ve Kur’an’da, inanan insanlardan bu takvaya sahip olmaları istenmektedir (B.k.z: Âli İmran, 3/102; et-Teğabun, 64/16).

Takvanın bu üç mertebesi, Kur’an’ın diğer bir yerinde bir arada zikredilmiştir (B.k.z: el-Maide, 5/93)

el-Maide, 5/93 ayetinde; imân ve ameli salih iki kere ve takva üç mertebe olarak zikredilmiştir. İnsanın imân edip şirkten korunması mahiyetinde olan ilk mertebe kişinin kendi nefsi ve vicdanı arasında olan bir takvadır. İkincisi, insanın kendisi ile diğer insanlar arasındaki hususlarla ilgili olan takvadır ve üçüncüsü de, insanın kendisi ile Allah arasındaki takvası ve imânıdır. Bu ayette takvanın bu üçüncü derecesi, ihsan olarak zikredilmiştir

Yüce Allah, Kur’an-ı Kerim’in baş tarafında, el-Bakara suresinin ilk ayetlerinde, takva sahibi olan muttaki insanları övmüş ve onların çeşitli vasıflarını belirtmiştir. Buna göre takva sahibi olan insanlar, hiç tereddüt etmeden

8 Müslim, Zühd 11 (2965); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, I, 168

hidâyet ve kurtuluş yolu olarak Kur'an'ı seçerler; gaybe inanır, beş vakitlik namazlarını kılar ve helal yoldan elde ettikleri mallarını helal yolda, Allah'ın yolunda harcarlar. Bütün mukaddes kitaplara iman eder, özellikle ahiret inancı ve hazırlığı içinde olurlar. Bu şekilde hareket eden takva sahipleri, aynı zamanda Allah tarafından övülmüş, hak yolda bulunan ve felaha kavuşacak olan insanlar olarak haber verilmişlerdir (el-Bakara, 2/1-5) .

Takva, Yüce Allah'ın inanan kulları için işâret buyurduğu bir toplanma ve yardımlaşma noktasıdır. Kur'an'da: İyilik ve takvada yardımlaşın. Günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayın” (el-Mâide, 5/2) diyerek, takvanın İslâm'daki yerini göstermiştir (B.k.z: Nureddin Turgay, “Takva”, Şamil İslam Ansiklopedisi).

Bu hadiste özetle Allah sevgisini elde etmenin üç yolu gösterilmektedir:

1. Muttaki olmak: Yani Yüce Allah'a büyük saygı beslemek, Allah'ın emirlerini tutup yasaklarından sakınmak, malını-mülkünü yerli yerince harcamak, şüpheli konulardan uzak durmaktır.

2. Gönlü zengin olmak: Gerçek manada zenginlik, mal-mülk çokluğu ile değil, gönül zenginliği ile varlığını Allah yolunda ve O'nun rızası uğrunda harçayabiliyorsa o zenginlik Yüce Allah'ın bir lütfudur. Buna karşılık bir insanı serveti Allah'tan uzaklaştırıyorsa o mal-mülk başa bela olur. En iyisi, hem eli hem de gönlü zengin olmaktır. Gönül fakir olduktan sonra, varlıklı veya varlıksız olmanın hiçbir önemi yoktur.

3. Uzlete çekilmek: Yani kendi halinde işi ve ibadetiyle meşgul olmak. Gözlerden uzak yerlerde ibadet ve taatla nefsini düzeltmeye çalışanlar, servetlerini gösterişe kapılmadan Yüce Allah'ı memnun edecek yerlere harçayanlar, içinde yüzdükleri maddi imkân sebebiyle gurura kapılmayıp tevazuyu elden bırakmayan ve her zaman fakirin yanında olanlar Yüce Allah'ın sevgisini daha kolay kazanırlar.

6. İMAN BAKIMINDAN İNSANLARIN EN MÜKEMMEL OLANI

6. Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) rivayet ettiğine göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

“Müminlerin iman bakımından en mükemmel olanı, ahlak yönünden onların en iyi olanıdır.”⁹

Açıklama:

Ahlâk: İnsanın bir amaca yönelik olarak kendi arzusu ile iyi davranışlarda bulunup kötülüklerden uzak olmasıdır. İslâm ahlâkı, Kur'an-ı Kerim'e dayanır.

9 Tirmizî, Radâ' 11 (1162); Ebu Dâvud, Sünnet 15 (4682); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, II, 250, 472; İbni Hibbân, es-Sahîh, (1311); Hâkim, el-Müstedrek, I, 3

Yani her yönüyle Cenâb-ı Allah tarafından vahiy yoluyla belirlenmiş bir davranışlar manzumesidir. Yani Kuran-ı Kerim'deki her emir, müminler için bir görev belirlemiştir. İnsanın bir mümin olarak bu emirlere muhatap olmayı kabul etmesi, bunları birer görev olarak telâkki etmesi anlamındadır. Kur'an-ı Kerim'de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a hitaben: **“Sen en yüce bir ahlâk üzeresin”** (el-Kalem, 68/4) buyurulmuş ve Hz. Peygamber'in kendisi de: **“Ben ahlâkî prensipleri tamamlamak üzere gönderildim”** buyurmuştur (Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, II, 381).

İslâm ahlâkının saf ve sağlam bir iyi niyete dayandığı; Allah'ın rızasına önem vermesi bakımından dünyevî hiçbir çıkar beklemeyip uhrevî bir fayda peşinde de olmaksızın sırf Allah rızası ve sevgisini göz önünde bulundurmasını talep etmesi gibi özellikleri ile her türlü şekilci ve pragmatist ahlâk anlayışından uzak olduğu görülmektedir.

İslâm'da “Emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker” prensibi insanların ahlâkını daima iyiye doğru yönlendirmek içindir. Bunun yanı sıra, Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde İslâm toplumunun daha mükemmel bir ahlâkî yapıya kavuşması için bir hayli emir ve nehiylerin sıralandığını ve Müslüman için Allah'ın razı olacağı bir hayat tarzının belirlendiğini biliyoruz. Bu tür ahlâkî emir ve yasaklamaların bazıları için b.k.z: el-İsrâ', 17/23-38

Bu çerçevede insanlara karşı daima yumuşak davranmak, hatalarına rastladığında, bu hatalarını son derece yumuşak bir ifadeyle ve onları üzmeyecek bir tarz ve üslupla söylemek gerekir. İnsanları ikaz ederken de aynı üslûbu uygulamak müslümanın prensibi olmalıdır. İslâm'ın insanların hayatlarında görülen pratik ahlâkî insanın kendisine, hemcinslerine, çevresi ve Allah'a karşı olan bütün görevlerini içine alır. Bütün bunlara baktığımızda İslâm ahlâkî hürmet, hizmet, merhamet, edep, hayâ, nefse hâkimiyet, tevazu, adalet, ve benzeri hususlar üzerinde yükselmiştir.

Ayrıca İslâm yalan, küfür, lânet okuma, alay etme, kibirlenme, koğuculuk yapma, gıybet etme, riya, cimrilik, kıskançlık, vs. gibi duygu ve davranışların kesinlikle yasaklandığını bildirerek, müslümanın bütün bunlardan da uzak kalması gerektiğini açıklamıştır (Şamil İslam Ans. “Ahlak” maddesi)

7. ANNE KARNINDA İKEN KİŞİYE YAZILAN ŞEYLER

7. Abdullâh b. Mes'ud (radıyallâhu anh) rivayet etmiştir:

“Doğru olan ve doğruluğu (Allah tarafından) tasdik edilmiş olan Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize şöyle buyurmaktadır:

Sizden birisinin yaratılış (maddesi) annesinin karnında kırk günde nutfe olarak tamamlanır. Sonra (yaratılış maddesi olan sperm yine) bu şekilde (bu kırk günlük müddet içerisinde) kan pıhtısı halini alır. Sonra

(yine) **bu şekilde bir çiğnem (et) haline gelir.** (Bu kırkar günlük üç merhaleden) **sonra (dördüncü merhalede) bir melek gönderilir. Bu melek ona ruh üfürür. Melek, dört kelimeyle; rızkını, ecelini, amelini şaki/bedbaht ve said/mutlu olduğunu yazmakla emrolunur.**

Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, sizden birisi cennet ehlinin ameliyle amel etmekte devam eder, nihayet kendisi ile cennet arasında bir arşından başka mesafe kalmaz. Bu sırada (meleğin anne karnında yazdığı) yazı o kişinin önüne geçer. Bu defa o kimse, cehennem ehlinin ameliyle amel etmeye devam eder.

Yine sizden birisi cehennem ehlinin ameliyle amel eder, nihayet kendisi ile cehennem arasında ancak bir arşın mesafe kalır. Bu sırada (meleğin anne karnında yazdığı) yazı, o kişinin önüne geçer. Bu defa da o kimse cennet ehlinin ameliyle amel eder ve böylece cennete girer.”¹⁰

Açıklama:

Hadisin zahirine göre; insan, anne karnında kırkar günlük üç devre kaldıktan sonra Allah, ona ruh üfürmek için bir melek gönderir. Bu devrelerin toplamı dört ay eder. Dört aydan sonra anne karnındaki cenine, melek tarafından ruh üfürülür. Doğduğu zaman yiyip içeceği rızkı, eceli, ameli, bedbaht mı, yoksa bahtiyar mı olacağı yazılır.

Yalnız ceninin canlılığının, mahiyeti hiçbir zaman bilemeyeceğimiz ruhun üflenmesiyle aynı şey olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Çünkü günümüzde ulaşılan ayrıntılı tıbbî bilgiler, ceninin, döllenmeden itibaren ayrı bir canlılık ve bütünlük kazandığını, safha safha oluşum ve yaratılışının tamamlandığını, ilk birkaç haftadan itibaren organlarının teşekkül ettiğini, hatta kalp atışlarının hissedildiğini ortaya koymaktadır.

Allah'a hüsnü zanda bulunmak, Allah'a sıdk ve cennet ehlinin ameli ve itikadıyla yönelen kişinin, Allah bereketini artıracığına ve onu hayır ile sona erdireceğine inanmamızı gerekli kılar. Biz, bu meseleyi, bozuk inançlı veya riyakar ya da kalbi hastalıklı ve zahirde cennet ehlinin amelini işleyen veya gizli günahlar işleyen, ama batında cehennem ehlinin amelini işleyen bir kişinin bulunabileceği şeklinde düşünüyoruz. Bu gibilerin akıbeti kötüdür. Ancak Allah'ın büyük şirkin dışındaki günahları bağışlaması mümkündür (B.k.z: Said Havva, İslam Akaidi, II, 335).

Arşın, 48 cm'lik bir ölçü birimidir.

10 Buhârî, Bed'u'l-Halk 6, Enbiyâ' 1, Kader 1, Tevhid 28; Müslim, Kader 1 (2643); Ebu Dâvud, Sünnet 16 (4708); Tirmizî, Kader 4 (2137); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, VI, 366; İbni Mâce, Mukaddime 10 (76); Ahmed b. Hanbel, el-Müsne'd, I, 382, 430

8. HİDAYETE ÇAĞIRAN KİMSENİN MÜKAFATI/SEVABI

8. Ebu Hureyre (radiyallâhu anh) rivayet ettiğine göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

“Kim (insanları) hidayete çağırırsa, bu çağrıya uyup onun ardından gidenlerin sevapları kadar bir sevab o kimsenin lehine olacaktır. Kendisine verilen bu sevab, tabi olanların sevaplarından hiçbir şey eksiltmez. Her kim de (insanları) bir sapıklığa çağırırsa, bu çağrıya tabi olanların günahları kadar bir günah kendi aleyhine olacaktır. Kendisine verilen bu günah, tabi olanların günahlarından hiçbir şey eksiltmez.”¹¹

Açıklama:

Bu hadis, hayırlı işler yapmanın teşvik edildiğini, kötü çağır açmanın da haram olduğunu ifade eden açık bir delildir. Hayırlı bir çağır açıp diğer insanların o çağırdan gitmesine sebep olan kimse, kıyamet gününe kadar o yoldan gidenlerin sevabına nail olacağı gibi, kötü çağır açan da kıyamet gününe kadar o yoldan gidenlerin kazandığı günahlar kadar günah kazanmakta devam edecektir.

Davet edildikleri hayrı işleyenlerin sevabının, onu işleyenler kadar, aynen davet eden kişiye de yazılması, onu işleyenlerin bu hayırdan kazandıkları sevabı eksiltmediği gibi; şerri işleyenlerin günahının, aynen ona davet eden kişiye de yazılması, o şerri işleyenlerin bu şerden kazandıkları günahı eksiltmez. Ancak bu konuyu: **“Herkesin kazandığı yalnız kendisine aittir. Kendi (günah) yükünü taşıyan hiçbir kimse bir başkasının (günah) yükünü taşımaz”** (el-En’am, 6/164) ayet-i kerimesi ile karıştırmamak lazım. Çünkü burada, bir kimsenin, diğer bir kimsenin günahını çekeceği ifade edilmiyor. Sadece bir kimsenin, işleyeceği günahı kazandığı vebal kadar, vebal yükleneyeceği ifade edilmektedir ki ayet-i kerimede kastedilen mesele ile bu mesele birbirlerinden tamamen farklıdır (B.k.z: N. Yeniçel, H. Kayapınar, Sünen-i Ebu Dâvud, Terceme ve Şerhi, XV, 366)

9. KADINLARIN BİATI

9. Üseyd b. Ebi Üseyd et-Tâbiî yoluyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e biat etmiş kadınlardan biri rivayet etmiştir:

“Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in iyilik hususunda (kendisine itaat edeceğimize dair) bizden aldığı sözün içerisinde; iyilik hususunda ona isyan etmeyeceğimize, (musibet anında) yüzü(müzü) tırmalamayacağımıza, vah vah diye feryat etmeyeceğimize, yaka(mızı)

11 Müslim, İlm 16 (2674); Ebu Dâvud, Sünnet 6 (4609); Tirmizî, İlm 15 (2674); İbni Mâce, Mukad-dime 14 (206); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, II, 397

yırtmayacağımıza, saçl(arımızı) yolmayacağımıza dair aldığı söz de vardı.”¹²

Açıklama:

Biat: Türkçe’de biat şeklinde kullanılan kelimenin Arapça aslı **bey’attır**. Bey’at; satmak, satın almak anlamındaki **bey’** masdarına bağlı olarak yöneticilik tevdi etmek, birinin yöneticiliğini benimsemek” anlamında kullanılmıştır. Sosyopolitik bir akid olarak ise devlet başkanını seçme, belirleme ve İslâm hukuku çerçevesinde ona bağlılık gösterme anlamına gelmektedir. Genellikle Müslümanlar yaptıkları ticari anlaşmaları teyit amacıyla el sıkışmayı âdet haline getirdiklerinden idare edenle edilen arasında bir nevi anlaşma niteliği taşıyan devlet başkanı seçimini de el sıkışma suretiyle belirlemişler ve aradaki benzerlikten dolayı buna da bey’at demişlerdir. Âdeta devlet başkanını belirleme akdinin taraflarından biri (halk) yönetilme hakkını öbürüne devretmek, diğeri de (devlet başkanı) hukuka riayet etmek suretiyle bunun karşılığını ödemek üzere anlaşmışlardır.

Kur’ân-ı Kerîm’de bey’at kelimesi geçmemekle birlikte bey’ kökünden türeyen mubayaa masdarının türevleri biatlaşma, getirdiği emir ve yasalarda peygambere itaat arz etme ve bu konuda onunla ahidleşme anlamında kullanılmıştır (bk. el-Feth, 48/10; el-Mumtehine, 60/12).

Hadislerde ise bey’ kökünden türemiş birçok kelime hem sözlük anlamında hem de terim olarak kullanılmıştır. Hz. Peygamber’in önemli dinî-siyasî olaylar arefesinde veya İslâmiyet’i kabul eden kimselerle ilk defa görüştüğünde biat aldığı bilinmektedir. Bu türün örnekleri olarak Akabe biatları ve Bey’atü’r-Rıdvân zikredilebilir.

Hız. Peygamber döneminde daha çok dinî hükümlere bağlı kalmak ve Resûlullah’a itaat etmek anlamında kullanılan biat, Hız. Ebû Bekir’in halife seçilmesinden itibaren sonraki kullanışlarına esas olacak siyasî bir mahiyet kazanmış, bir devlet başkanını seçme yahut seçilmiş veya bu makama herhangi bir yolla gelmiş devlet başkanına bağlılık sunma anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Gerek dört halife döneminde görülen, gerekse sonraki dönemlerde ortaya çıkan uygulamalar bu kurumun teorik esaslarının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır.

Devlet başkanlığı makamı boşaldığında bu makama bir başkan seçmeyi veya iş başında bulunan başkana İslâm hukuku çerçevesinde bağlılık sunmayı amaç edinen biatin oluşması ve geçerli sayılması için gerekli görülen unsur ve şartlarla konu ile ilgili diğer hükümler şöylece özetlenebilir: Biat akdinin unsurlarından birincisi, bir yanda halife, diğeri yanda biat eden kimseler olmak üzere iki tarafın mevcut olmasıdır. İkinci unsur, tarafların halife seçme

ve seçilme konusundaki iradelerini ortaya koymaları yani irade beyanlarıdır. Biat sırasında irade beyanının sözlü olması şart değildir, uygulamada bu beyan daha çok el sıkma şeklinde ortaya konmuştur. Burada önemli olan, rızâyı bozan hallerin özellikle ikrah'ın bulunması durumunda bu biatin geçerli ve ona dayanan hilâfetin sahih olup olmadığıdır. İslâm hukukçuları umumiyetle ikrah altındaki biatin geçerli olmadığını söylemektedirler. Gerek Hz. Peygamber gerekse dört halife zor kullanarak biat almamışlardır. Biatın üçüncü unsuru, akdin bir konusunun bulunmasıdır (Cengiz Kallek, "Biat", DİA, VI, 120-124).

Konuyla ilgili olarak Müslim'de Âişe (radiyallâhu anhâ)'dan gelen şöyle bir hadis yer almaktadır: "Mümin kadınlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hicret ettikleri zaman Yüce Allah'ın, **"Ey peygamber, mümin kadınlar sana gelip Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamaları, hırsızlık etmemeleri, zinâ etmemeleri, çocuklarını öldürmemeleri, elleriyle ayakları arasında (gayr-i meşru bir çocuğu dünyaya getirerek bunu kocasına nispet etmek suretiyle) bir iftirâ uydurup getirmemeleri, iyi bir işte sana karşı gelmemeleri hususunda sana biat ederlerse onların bi'atlerini ve onlar için Allah'tan mağfîret dile. Şüphesiz Allâh, çok bağışlayan, çok esirgeyendir"** (el-Mümtehine, 60/12) buyruğuyla imtihan edili(p bu suretle Peygamber'e biat eder)lerdi.

Âişe (sözüne devamla) der ki: **Mü'min kadınlardan bu şartı kim kabul ederse mihneti/hukuki biatı kabul etmiş olurdu. Kadınlar bunu sözle ikrar ettikleri zaman Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Haydi gidin! Sizin biatınızı kabul ettim!'** derdi.

Hayır, vallahi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in eli hiç bir kadının eline dokunmamıştır. O kadınlardan sadece sözle biat alırdı.

Âişe (radiyallâhu anhâ) devamla der ki: **Vallahi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadınlardan, Yüce Allah'ın emrettiğinden başka hiç bir şey almamış ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in avucu asla bir kadının avucuna dokunmamıştır. Onlardan biat aldığı zaman kendilerine sözle:**

- 'Biatınızı kabul ettim!' derdi" (Müslim, İmare 88 (1866)).

İşte müslüman kadınlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; şirk koşmamak, hırsızlık etmemek, zina yapmamak, çocukları öldürmemek, (gayr-i meşru bir çocuk dünyaya getirerek bunu kocaya nispet etmek suretiyle) iftira etmemek, iyi/maruf bir işte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı gelmek gibi hususlarda biat etmişlerdi.

"Devlet başkanına, itaat etmek üzere söz vermek" anlamına gelen kadınların biat uygulamasının ilk örneğini Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatında görebiliyoruz. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yapılan biatler, O'na ve İslâm'ın emirlerine bağlanmayı ihtiva ediyordu. Bu bakımdan

kadınların biatleri, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i devlet başkanlığına getirmek anlamını taşıymıyordu. Ancak onun peygamberliği aynı zamanda devlet başkanı olmasının da gereği idi. Dolayısıyla O'na biat, hem Peygamber olarak yapacağı tebliğlere inanmak, hem de devlet başkanı olarak vereceği emirlere itaat etmeye söz vermek anlamlarını birlikte ifâde ediyordu.

Hem devlet başkanlığı için başa getirmek ve hem de itaatte bulunmak üzere yapılan biat ise; ilk olarak Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh)'in halifelîğe getirilmesi ile gerçekleşmiştir.

Bazı ilim adamları, hadisteki “biat” kelimesine bakarak bu hadisin kadınların seçme hakkına sahip olduğuna delâlet ettiğini söylemişlerdir.

Bu görüşte olan ulemaya göre, bu husus, kadınların erkekler gibi seçme hakkına sahip olduklarına delalet eder (Sünen-i Ebi Dâvud Terceme ve Şerhi, XI, 199)

Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzî'nin ifadesine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile biatta bulunan kadınların sayısı, 457'dir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), biat almak üzere onlardan hiçbiri ile musafaha etmemiştir. Onlardan sadece sözle biat almıştır (Kettânî, Terâtib, I, 295).

Sözlü biatın dışında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), su dolu bir kap veya ele sarılan bir bez kumaş vasıtasıyla kadınlardan biat almıştır. Bu biatın yapılışı; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), içi su dolu bir kaba elini sokup çıkardıktan sonra, biat edecek olan kadınların aynı kaba sırayla ellerini sokmaları şeklinde veya Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elinde sarılı bir bez parçası olduğu halde gerçekleşir.

Ayrıca bir vekil tayin etmek suretiyle Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadınlardan biat kabul etmiştir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiğinde Ensar kadınlarını bir evde toplamış ve onlara vekil olarak Hz. Ömer (radiyallâhu anh)'i göndermişti. Hz. Ömer (radiyallâhu anh) kapının yanında durup onlara evin dışından kadınların biatini bildiren ayeti okudu, kadınlarda bu biati kabul ettiklerini belirtmişler ve ellerini evin içinden dışarı uzatmışlar, Hz. Ömer de elini evin dışından uzatmıştır. Böylelikle böyle bir biatleşme gerçekleşmiştir (Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, V, 85). (Prof. Dr. Zekeriya Güler, Kırk Hadiste Kadın ve Aile, s. 300-301).

10. İTAAT İŞLEMENE KOŞMAK

10. Abdullah b. Ömer (radiyallâhu anh) rivayet etmiştir:

“Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bir gün) omuzumdan tutup: ‘**Dünyada, (memleketinden ayrı kalmış) garip bir kimse gibi veya bir yolcu gibi ol!**’ buyurdu.